

คำนิยามทางประชากรของสตรีย้ายถิ่น

รายงานการวิจัย ฉบับที่ 28

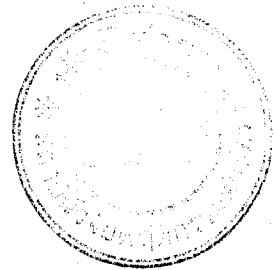
30 (5)
56-59

สถาบันวิจัยพหุติกรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๕๕

คำนิยามทางประชากรของสตรีย้ายถิ่น

รายงานการวิจัย ฉบับที่ 28

สถาบันวิจัยพหุศึกษาดาราศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

คำนิยามทางประชากรของสตรีวัยถิ่น

โดย

เพ็ญแข ประจวบฉนิก

สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

(เติม - สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก)

ตุลาคม 2526

คำนำ

รายงานการวิจัยฉบับที่ 28 เรื่อง ค่านิยมทางประชากรของสตรีย้ายถิ่น เป็นผลงานที่เกิดขึ้น เนื่องจากการตระหนักถึงความสำคัญของปัจจัยทางด้านประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขนาดของ ประชากรซึ่งจะมีผลกระทบต่อทั้งบุคคลและสังคมโดยรวม เท่าที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ประเทศไทย มีจำนวนประชากรและการเพิ่มของประชากรในระดับสูงจนมีผลกระทบต่อ ทั้งบุคคลและสังคม ด้วย เหตุนี้รัฐบาลไทยจึงได้พยายามทุกวิถีทางในอันที่จะหาทางลดอัตราการเพิ่มของประชากรไทยให้อยู่ใน ระดับที่ต้องการ ดังนั้น การวิจัยทางด้านประชากรจึงมีความจำเป็นและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ละกอนให้เห็นความต้องการที่จะได้งานวิจัยทางประชากรในหลายแง่มุม เพื่อที่จะได้เป็นเครื่องช่วย ในการหาแนวทางในการลดขนาดของประชากรไทยให้อยู่ในระดับที่ต้องการได้อย่างแท้จริง

งานวิจัยเรื่องค่านิยมทางประชากรของสตรีย้ายถิ่นนี้ เป็นงานวิจัยที่ได้ศึกษาปัจจัยที่อาจมี ส่วนช่วยให้สตรีที่อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ได้เปลี่ยนค่านิยมของตนเกี่ยวกับขนาดของครอบครัว และการ วางแผนครอบครัว ผลของงานวิจัยอันนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงปัจจัยที่อาจทำให้สตรีในวัยเจริญพันธุ์เปลี่ยน ค่านิยมของตนในเรื่องจำนวนบุตร และการยอมรับการวางแผนครอบครัว ตลอดจนแนวทางในอันที่จะ ลดอัตราการเพิ่มของประชากรไทยให้อยู่ในระดับที่ต้องการ

การวิจัยอันนี้นับว่ามีประโยชน์อย่างยิ่งต่อบุคคลหลายฝ่าย สำหรับนักวิชาการนั้น งานวิจัย นี้จะช่วยกระตุ้นให้นักวิชาการในหลายสาขาได้พยายามมองหาปัจจัยที่อาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การเพิ่มหรือ ลดของประชากรไทย และให้ทำการวิจัยออกมาเพื่อพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้มากขึ้น สำหรับผู้วางนโยบาย ประชากรนั้น งานวิจัยนี้จะช่วยให้ผู้วางนโยบายมองเห็นแนวทางชัดเจนขึ้นในการวางแผนการลด อัตราการเพิ่มของประชากรไทย สำหรับผู้ที่ปฏิบัติงานในตํานนี้โดยตรง เช่น เจ้าหน้าที่วางแผน ครอบครัวนั้น งานวิจัยนี้จะช่วยชี้ให้เห็นบทบาทและหน้าที่อันสำคัญของผู้ปฏิบัติงานตํานนี้ต่อความสำเร็จ ของชาติในอันที่จะลดขนาดของประชากรไทยให้อยู่ในระดับที่ต้องการ

สถาบันฯ ใคร่ขอขอบคุณผู้ที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยนี้ ซึ่งได้แก่ อาจารย์ ดร. เทียนแข ประจวบจันทน์
ซึ่งเป็นผู้ดำเนินการวิจัยขั้นนี้ และ อาจารย์ ดร. นพวรรณ โขติบัณฑิต อาจารย์ อรทินทร์ ชูข่ม
อาจารย์ อ้อมเดือน สัตมณี ผู้ซึ่งได้มีส่วนช่วยอย่างสำคัญในการรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์
ข้อมูลของงานวิจัยนี้จนสำเร็จลงได้อย่างดีและมีคุณค่า

จรรยา สุวรรณรัตน์

(ค้ำส่งตราจารย์ ดร. จรรยา สุวรรณรัตน์)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
ประโยชน์จากการวิจัย	7
ขอบเขตของการวิจัย	8
คำนิยามศัพท์เฉพาะ	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพความเป็นอยู่กับการลดอัตราการเกิด	11
ความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่นกับการเจริญพันธุ์	12
สภาพและรูปแบบของการย้ายถิ่นภายในประเทศ	13
3 วิธีดำเนินการวิจัย	21
ประชากร	21
กลุ่มตัวอย่าง	21
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	21
วิธีการสร้างเครื่องมือวิจัย	22
การเก็บรวบรวมข้อมูล	24
การวิเคราะห์ข้อมูล	24
4. ผลและการอภิปรายผล	25
อภิปรายผล	31
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	47
ข้อเสนอแนะ	49
บรรณานุกรม	52
ภาคผนวก	55

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1. เปรียบเทียบความเป็นอยู่ระหว่างถิ่นเดิมกับในกรุงเทพมหานคร	34
2. ความต้องการเกี่ยวกับจำนวนบุตร เพศของบุตร	35
3. ความรู้เกี่ยวกับการคุมกำเนิด	36
4. ประวัติการทำหมัน	37
5. สาเหตุของการย้ายถิ่นออกจากภูมิสำเนาเดิม	38
6. สาเหตุในการเลือกกรุงเทพมหานครเป็นแหล่งย้ายเข้า	39
7. สิ่งที่คาดหวังจากการย้ายถิ่น	40
8. สิ่งนี้อาจทำให้ต้องย้ายถิ่นในครั้งต่อไป	41

บทที่ 1

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ที่มีอัตราการเพิ่มของประชากรอยู่ในระดับสูง และภาวะการณีนี้อาจเริ่มมีขึ้นในประเทศไทยในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง โดยการที่ประเทศไทยในระยะนี้ได้เริ่มปรับปรุงทางด้านสาธารณสุข เป็นผลให้อัตราการตายของประชากรลดต่ำลง รวมทั้งทำให้อัตราการรอดชีวิตของเด็กแรกเกิดสูงขึ้น เป็นเหตุให้มีประชากรเพิ่มสูง ภาวะการเพิ่มสูงของประชากรไทยยิ่งเห็นได้ชัดในช่วงระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา คือ ประมาณตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ซึ่งประชากรไทยได้เพิ่มประมาณร้อยละ 3.3 ต่อปี และสาเหตุสำคัญของการเพิ่มสูงของประชากรนี้ก็มาจากการลดต่ำลงของอัตราการตายเป็นสำคัญ ซึ่งพบว่าตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา อัตราการตายของประชากรไทยลดต่ำลงเป็นลำดับจากประมาณร้อยละ 10 ต่อปีจนเหลือราวร้อยละ 6 ต่อปีในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตามได้มีการตื่นตัวทางประชากรในประเทศไทย และได้มีการวางนโยบายประชากรในปี 2503 และได้มีการปฏิบัติตามนโยบายนี้จนเห็นผล กล่าวคือ อัตราการเพิ่มของประชากรของไทยต่อปี ได้ลดลงจนเป็นที่น่าพอใจ กล่าวคือ ได้ลดลงจนเป็นประมาณร้อยละ 3.2 ต่อไปในปี พ.ศ. 2513 และเป็นประมาณร้อยละ 2.1 ในปี พ.ศ. 2524 และคาดว่าจะเหลือประมาณร้อยละ 1.5 ต่อปีในปี พ.ศ. 2529 (สมาคมนักประชากรไทย, 2525)

การตื่นตัวทางประชากรของไทยนั้น อาจมีสาเหตุมาจากหลายประการด้วยกัน ประการแรกอาจเกิดมาจากความต้องการที่จะพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม กล่าวคือ ความต้องการที่จะพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรม เพื่อให้ประชากรมีรายได้สูง และมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม และการที่จะเป็นเช่นนี้ได้ นั้น การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างของประชากรเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด กล่าวคือ มีความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ของประชากรกลุ่มที่อยู่ในวัยทำงาน (Economically active population) ให้มากขึ้น และลดอัตราส่วนของประชากรกลุ่มที่ไม่ได้ทำงาน (Economically Inactive Population) ให้น้อยลง หากเป็นเช่นนี้ได้แล้วก็จะมีจำนวนประชากรในวัยทำงานมากพอที่จะรับ

การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมได้ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากรดังกล่าวนี้ จะทำได้ก็โดยการลดอัตราการเพิ่มของประชากรให้น้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลดอัตราการเกิด หากสามารถลดอัตราการเพิ่มของประชากรโดยเฉพาะการลดอัตราการเกิดลงได้แล้วจะทำให้มีจำนวนประชากรที่มีอายุน้อยต่ำลง และจะมีจำนวนประชากรที่มีอายุในวัยทำงานสูงขึ้น เหตุนี้อาจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ต้องพยายามที่จะลดอัตราการเกิดของประชากรให้ต่ำลงให้ได้ สาเหตุอีกประการหนึ่งของการตื่นตัวทางประชากรของไทยนั้น อาจมีสาเหตุมาจากความต้องการที่จะปรับสภาพทางด้านสาธารณสุขและอนามัย เพื่อให้ประชากรมีระดับความเป็นอยู่ทางด้านสาธารณสุขและอนามัยดีขึ้น การปรับปรุงทางด้านสาธารณสุขและการอนามัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกำจัดโรคติดต่อชนิดต่าง ๆ และการยกระดับทางด้านสาธารณสุข ที่ได้เริ่มมาตั้งแต่ครั้งหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ดังกล่าวแล้วข้างต้นมีผลทำให้อัตราการตายของประชากรไทยลดลง ในขณะที่เดียวกันก็มีผลทำให้อัตราการเพิ่มของประชากรวัยเด็กสูงขึ้น เนื่องจากมีอัตราการรอดชีวิตของเด็กสูงขึ้น ผลอันนี้ทำให้ประชากรไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและในอัตราที่สูงจนเป็นเหตุให้มีความจำเป็นต้องลดอัตราการเพิ่มของประชากรไทยเฉพาะอัตราการเกิดให้ลดน้อยลง เหตุนี้จึงทำให้เกิดการตื่นตัวทางด้านประชากรขึ้น

ในปัจจุบัน สภาพทางประชากรของไทยคาดว่าจะตกอยู่ในภาวะที่เรียกว่าอยู่ในขั้นที่สี่ของขบวนการเปลี่ยนแปลงทางประชากร (Demographic Transition) กล่าวคือ มีอัตราการตายต่ำและคงที่ ประมาณ 6 - 8/1,000 ต่อปี (สำมะตมนักประชากรไทย, 2525) แต่ยังมีอัตราการเกิดค่อนข้างสูงและไม่คงที่ ประมาณ 28 - 30/1,000 ต่อปี (สำมะตมนักประชากรไทย, 2525) และอัตราการเกิดมีแนวโน้มที่จะลดลงตามลำดับและมีสภาพคงที่ จนในที่สุดจะถึงขั้นที่สามารถมีอัตราการเกิดต่ำและคงที่ และสามารถควบคุมได้ทั้งอัตราการเกิดและการตาย ซึ่งคิดว่าเข้าสู่ขั้นที่สามของขบวนการเปลี่ยนแปลงทางประชากร สภาพทางประชากรของไทยในปัจจุบันนี้ เป็นลักษณะเดียวกับของประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ ในทวีปอเมริกาใต้ เอเชีย หรือแอฟริกา

การที่ประเทศไทยจะสามารถเข้าสู่ขั้นที่สามของขบวนการเปลี่ยนแปลงทางประชากร กล่าวคือ มีอัตราการเกิดและการตายต่ำ มีผลทำให้มีอัตราการเพิ่มของประชากรต่อปีอยู่ในระดับต่ำได้นั้น ต้องควบคุมอัตราการเกิดให้อยู่ในระดับต่ำและคงที่ หรือต้องเน้นหนักทางด้าน การควบคุมอัตราการเกิดให้อยู่ในระดับต่ำและคงที่นั่นเอง

ในการควบคุมอัตราการเกิดของประชากรให้อยู่ในระดับต่ำและคงที่ได้นั้น จะต้องพิจารณาปัจจัยหลายประการที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น ค่านิยม (value) ของสังคมเกี่ยวกับขนาดของครอบครัว และจำนวนบุตร ความเชื่อทางศาสนา ทัศนคติของสตรีเกี่ยวกับขนาดของครอบครัว จำนวนบุตร และเพศของบุตร การยอมรับของสตรีด้านการวางแผนครอบครัว ความเห็นของสามีเกี่ยวกับจำนวนและเพศของบุตร ตลอดจนการวางแผนครอบครัว เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว ยังจะต้องพิจารณาปัจจัยที่อาจเกี่ยวข้องกับการเพิ่มหรือลดของอัตราการเกิด เช่น การย้ายถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การย้ายถิ่นของสตรีที่อยู่ในวัยมีบุตร ทัศนคติของสตรีกลุ่มนี้ต่อการมีบุตรและการวางแผนครอบครัว ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่อาจมีผลทำให้สตรีกลุ่มนี้เปลี่ยนทัศนคติต่อการมีบุตร จำนวนบุตร และต่อการวางแผนครอบครัว ปัจจัยเหล่านี้ถือว่ามีความสำคัญและมีผลเกี่ยวข้องกับการเพิ่มหรือลดของขนาดของประชากร และสมควรที่จะได้รับการพิจารณาศึกษา เพื่อความกระจ่างแจ้ง

ประเทศไทยเป็นประเทศหนึ่งที่มีอัตราการย้ายถิ่นภายในประเทศอยู่ในระดับสูง และลักษณะการย้ายถิ่นนี้ก็เป็นแบบการย้ายจากเขตชนบทเข้าสู่เขตเมือง ทั้งนี้เนื่องจากอัตราส่วนระหว่างประชากรในเขตชนบทกับเขตเมืองอยู่ในระดับสูง คือเกินกว่า 80% ของประชากรไทยอาศัยอยู่ในเขตชนบท นอกจากนี้แล้ว เขตชนบทยังมีอัตราการเพิ่มประชากรตามธรรมชาติ (Natural Population Growth) อยู่ในระดับสูงอีกด้วย และความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบท โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเศรษฐกิจ ก็มีผลทำให้มีการอพยพจากเขตชนบทสู่ตัวเมือง อีกประการหนึ่ง อัตราการเพิ่มของประชากรในเขตชนบทที่เพิ่มขึ้นในอัตราสูง แต่จำนวนที่ดินมีจำกัด ก็มีผลทำให้มีการย้ายถิ่นจากเขตชนบทสู่เขตเมืองเช่นกัน ลักษณะการย้ายถิ่นจากเขตชนบทสู่เขตเมืองของไทยนั้น มักจะเป็นการย้ายจากเขตชนบทจากภาคต่าง ๆ ของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สู่เขตเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสู่กรุงเทพมหานคร ซึ่งจะเป็นลักษณะการย้ายแบบจากเขตชนบทสู่ศูนย์กลางของเศรษฐกิจ (Rural to Primate City) ซึ่งจะเป็นลักษณะการย้ายถิ่นซึ่งพบในประเทศกำลังพัฒนาโดยทั่วไป การย้ายถิ่นจากเขตชนบทภาคต่าง ๆ มุ่งเข้าสู่กรุงเทพมหานครนั้นผลทำให้อัตราการเพิ่มของประชากรในเขตกรุงเทพมหานครมีจำนวนสูง กะประมาณว่ากรุงเทพมหานครมีอัตราเพิ่มของประชากร ประมาณ 50 - 60% ต่อปี (พิชัย พิทักษ์เทพสมบัติ และ สุวัฒน์ วิชาญย์เศรษฐ์, 2517) ซึ่งการเพิ่มนี้ส่วนใหญ่จะมาจาก

ผลของการย้ายถิ่นของประชากรจากเขตชนบทเข้าสู่กรุงเทพมหานครนั้นเอง ทั้ง ๆ ที่กรุงเทพมหานครมีอัตราการเพิ่มประชากรตามธรรมชาติอยู่ในระดับต่ำ และอัตราการเพิ่มประชากรตามธรรมชาติของกรุงเทพมหานครนี้ยังต่ำกว่าอัตราการเพิ่มประชากรตามธรรมชาติโดยเฉลี่ยของประเทศอีกด้วย

ลักษณะการย้ายถิ่นจากเขตชนบทสู่เขตกรุงเทพมหานครของประชากรไทยนั้น ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับที่พบในประเทศกำลังพัฒนาอื่น ๆ กล่าวคือ ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่จะเป็นผู้มีอายุน้อย หรืออยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น มักมีอาชีพด้านการเกษตรกรรม และมักเป็นชายมากกว่าหญิง วัตถุประสงค์ของการย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพมหานคร ก็เพื่อหางานทำหรือปลงส่วยทางด้านเศรษฐกิจจะเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการย้ายถิ่น

การย้ายถิ่นของสตรียังไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร เนื่องจากมีความเชื่อว่าสตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีในชนบทมักจะไม่นิยมย้ายถิ่น ดังที่พบในประเทศต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น ที่อินเดียว่า สตรีมักจะไม่นิยมย้ายถิ่น (Petersen, 1975 : 292) เนื่องจากมีความเชื่อที่สตรีควรอยู่ในหมู่บ้านของตน หรือในท้องถิ่นของตน และค่านิยมอันนี้ยังเป็นตัวขัดขวางไม่ให้สตรีชนบทของอินเดียย้ายถิ่น การวิจัยในประเทศอื่น ๆ เกี่ยวกับการย้ายถิ่นก็พบว่า สตรีมีบทบาทน้อยมากในการตัดสินใจในการย้ายถิ่น และการย้ายถิ่นของสตรีมักจะเป็นแบบการย้ายตามครอบครัวมากกว่าอย่างอื่น หรือไม่เช่นนั้น ก็เป็นการย้ายถิ่นของสตรีโสดซึ่งมักจะแต่งงานรออยู่แล้ว ซึ่งเป็นไปตามกฎของการย้ายถิ่นของ Ravenstein (Petersen, 1975 : 289 - 292) ซึ่งอธิบายว่า สตรีจะย้ายถิ่นน้อยกว่าบุรุษ สตรีมักจะย้ายถิ่นในระยะทางสั้น ๆ บ่อยครั้ง แต่สตรีที่ย้ายถิ่นนี้มักจะเป็นสตรีโสด และมักจะแต่งงานรออยู่แล้ว สตรีมักไม่นิยมการย้ายถิ่นแบบไกล ๆ หรือไปในถิ่นที่ตนเองต้องต่อสู้แข่งขันแต่ผู้เดียว แต่อย่างไรก็ตามกฎอันนี้ก็ใช้ไม่ได้กับทุกประเทศ เนื่องจากแต่ละประเทศมีความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรม เช่น ค่านิยม และระเบียบประเพณีต่าง ๆ

การย้ายถิ่นของสตรีเป็นเรื่องสำคัญและสมควรได้รับการพิจารณาศึกษาวิจัย เช่นเดียวกับการย้ายถิ่นของบุรุษเช่นกัน ทั้งนี้เนื่องจากทางด้านการปฏิบัติแล้ว สตรีมีการย้ายถิ่นสูงทั้งในระยะทางใกล้และไกล โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่ไม่มีค่านิยมขัดขวางการย้ายถิ่นของสตรี

นอกจากนี้แล้ว การยอมรับสตรีในแรงงาน (Labor Force) เป็นเหตุให้สตรีสามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานได้มากขึ้น และจะเป็นสาเหตุผลักดันให้สตรีมีการย้ายถิ่นมากขึ้น รวมทั้งการเปลี่ยนค่านิยมเกี่ยวกับอาชีพ โดยการลดความสำคัญของอาชีพตามเพศ (Stereotyped Occupations) ทำให้สตรีสามารถทำงานในตำแหน่งงานที่มากขึ้น อีกประการหนึ่ง ความเจริญทางด้านการศึกษา คมนาคมติดต่อ ทำให้สตรีสามารถล่วงรู้ถึงสภาพของถิ่นที่จะย้ายไป สามารถเตรียมตัวได้ถูก จึงเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้สตรีย้ายถิ่นออกจากท้องถิ่นเดิมของตน สาเหตุเหล่านี้จะเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้สตรีมีการย้ายถิ่นสูง เช่นเดียวกับบุรุษ

ในประเทศไทยนั้น การย้ายถิ่นของสตรีทั้งในระยะทางไกลและใกล้จะอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้เนื่องจากเหตุผลหลายประการ คือ ประการแรก สังคมไทยไม่มีค่านิยมชัดเจนว่าการย้ายถิ่นของสตรี ประการที่สอง สตรีไทยจัดเป็นแรงงานสำคัญในแรงงาน (Labor Force) ในแรงงานของไทยจะมีแรงงานสตรีประมาณ 40% ของทั้งหมด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2521) ซึ่งนับว่าสูงเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว ก็นับได้ว่าสตรีไทยมีความชำนาญ (skills) ทางด้านอาชีพพอสมควรซึ่งจะเป็นตัวช่วยสนับสนุนให้มีการย้ายถิ่น เพราะสตรีมีความชำนาญในด้านอาชีพอันใดอันหนึ่ง ซึ่งสามารถจะใช้ความสามารถของตนหางานทำในแหล่งที่มีเศรษฐกิจดีกว่าได้ ประการที่สาม ในครอบครัวไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในชนบท สตรีมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจปัญหาของครอบครัว รวมทั้งปัญหาที่สำคัญด้วย สตรีจึงสามารถที่จะตัดสินใจที่จะย้ายถิ่นได้ด้วยตนเอง เช่นเดียวกับบุรุษ ฉะนั้นการย้ายถิ่นของสตรีไทยก็น่าจะมีระดับสูงเท่าเทียมกับของบุรุษด้วย ประการสุดท้าย การขยายตัวทางด้านอุตสาหกรรมของไทย โดยเฉพาะในเขตเมืองซึ่งต้องการแรงงานจำนวนมาก และงานยังขยายออกเป็นหลายประเภท เหตุนี้จึงเป็นสาเหตุดึงดูดให้มีการย้ายถิ่นของประชากรจากเขตชนบทเข้าสู่เขตเมืองของไทย และอันนี้จะเป็นสาเหตุดึงดูดให้สตรีชนบทย้ายเข้าสู่เขตเมืองด้วย

การย้ายถิ่นของสตรีจากเขตชนบทสู่เขตเมืองนั้น อาจมีผลกระทบทั้งทางด้านบวกและลบคือ ทางด้านลบ ทำให้อัตราการเพิ่มประชากรของเขตเมืองสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกเหนือจากการทำให้ประชากรในเขตเมืองเพิ่มด้วยจำนวนย้ายถิ่นแล้ว ยังผลทำให้การเพิ่มประชากร

ตามธรรมชาติ (Natural Population Growth) ลุ่งขึ้นด้วย เนื่องจากสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามา มีแนวโน้มว่า จะเป็นกลุ่มผู้เยาว์หรือกลุ่มในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งเป็นผู้อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ และก่อให้เกิดอัตราการเกิดสูงในเขตเมือง ส่วนทางด้านบวกรนั้น หากสตรีชนบทย้ายเข้าสู่เขตเมืองและได้อาศัยอยู่ในเขตเมืองเป็นระยะเวลาพอสมควรแล้ว มีแนวโน้มว่า สตรีที่ย้ายถิ่นนี้จะเปลี่ยนค่านิยมทางด้านประชากร เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับขนาดของครอบครัว เพศของบุตร และการวางแผนครอบครัว เป็นต้น ดังที่ได้เคยพบในการศึกษาของหลายประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศตะวันตก (Banks & Banks, 1964) ที่พบว่า การลดอัตราการเกิดของประชากรนั้น เนื่องมาจากความต้องการที่จะมีความเป็นอยู่ดี และเพื่อรักษาสภาพของความเป็นอยู่ที่ดีนั้นให้คงอยู่ตลอดไป ความต้องการนี้ทำให้ประชากรในประเทศตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ต้องการมีขนาดครอบครัวที่เล็กที่สุดเท่าที่จะทำได้ ซึ่งทำให้อัตราการเกิดของประชากรในประเทศตะวันตกลดลงอย่างรวดเร็ว ความเชื่ออันนี้เชื่อว่าคงจะใช้ได้ผลกับกลุ่มคนในสังคมอื่น เช่น กลุ่มชาวชนบทว่า หากคนกลุ่มนี้ ได้มีรายได้อัปสูง มีความเป็นอยู่ดีขึ้น และมีความพอใจกับสภาพความเป็นอยู่ดีแล้ว ก็จะไปเปลี่ยนค่านิยมทางประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของขนาดของครอบครัว และการวางแผนครอบครัว ซึ่งอันนี้ก็จะมีส่วนช่วยในเรื่องการลดอัตราการเกิดของประชากรได้ด้วย

การศึกษาเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของสตรีไทย โดยเฉพาะจากเขตชนบทสู่เขตเมืองนั้น จะช่วยทำให้เกิดความกระจ่างเกี่ยวกับอิทธิพลของการย้ายถิ่นว่าจะมีผลต่อการเปลี่ยนค่านิยมทางประชากร เช่น ขนาดของครอบครัว และการวางแผนครอบครัวในสตรีไทยหรือไม่ และถ้าหากไม่มีผลอาจเป็นเพราะสาเหตุอะไร นอกจากนี้แล้วการศึกษากการย้ายถิ่นของสตรีไทยยังจะช่วยให้เห็นถึง ความมุ่งหวังในการย้ายถิ่นของสตรีไทย ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยผลึกและปัจจัยตั้งรูปแบบของการย้ายถิ่นของสตรีไทยและลักษณะของการย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม (Return Migration) ด้วย ผลของการศึกษาเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของสตรีไทยนี้จะมีส่วนช่วยให้เข้าใจในเรื่องการลดอัตราการเกิดของประชากรในอีกแง่มุมหนึ่ง และจะมีส่วนช่วยในการหาทางลดอัตราการเกิดของประชากรไทยให้อยู่ในระดับต่ำและคงที่ ซึ่งก็จะมีผลทำให้อัตราการเพิ่มของประชากรของไทยต่อปีลดต่ำลงและคงที่ด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้มีอยู่ 5 ประการด้วยกัน คือ

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่นกับค่านิยมทางประชากร ได้แก่ ขนาดของครอบครัว เพศของบุตร และการวางแผนครอบครัว
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเป็นอยู่ กับค่านิยมทางประชากร ได้แก่ ขนาดของครอบครัว เพศของบุตร และการวางแผนครอบครัว
3. เพื่อศึกษารูปแบบของการย้ายถิ่นของสตรีชนบทไทย
4. เพื่อศึกษารูปแบบของการย้ายกลับเข้าสู่ถิ่นเดิม (Return Migration)
5. เพื่อศึกษารูปแบบของการย้ายถิ่นที่เกิดจากเหตุการณ์กลุ่ม (Mass Migration)

ประโยชน์จากการวิจัย

การวิจัยนี้คาดว่าจะให้ประโยชน์ได้ดังนี้ คือ

1. ช่วยให้ความกระจ่างแจ้งถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเป็นอยู่กับการเปลี่ยนค่านิยมทางประชากร กล่าวคือ ทำให้สามารถมองเห็นภาพได้ชัดเจนถึงความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเป็นอยู่ที่สูงขึ้นหรือต่ำลง มีผลทำให้บุคคลเปลี่ยนค่านิยมทางประชากร ได้แก่ จำนวนบุตร เพศของบุตร และการวางแผนครอบครัว ผลอันนี้จะช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางนโยบายประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งของไทย ได้มีแนวทางเพิ่มขึ้นในการวางนโยบายควบคุมอัตราการเพิ่มของประชากร
2. ช่วยให้ความกระจ่างแจ้งถึงความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่นกับค่านิยมทางประชากร กล่าวคือ ช่วยให้ความกระจ่างเกี่ยวกับผลของการย้ายถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งของกลุ่มสตรีชนบทที่มีต่อการเปลี่ยนค่านิยมทางประชากร ได้แก่ จำนวนบุตรในครอบครัว เพศของบุตร และการวางแผนครอบครัว

ผลอันนี้จะช่วยให้ผู้วางนโยบายทางประชากรของไทยและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้มีความกระจ่างแจ้งขึ้นในเรื่องปัจจัยทางด้านการย้ายถิ่นที่มีต่อการเพิ่มหรือลดประชากร

3. ช่วยให้ความกระจ่างเกี่ยวกับรูปแบบของการย้ายถิ่นของสตรีชนบทไทยว่าจะตกอยู่ในรูปแบบใดมากที่สุด รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยผลัก และปัจจัยดึงว่าจะมีอิทธิพลต่อสตรีที่ย้ายถิ่นอย่างไร ตลอดจนรูปแบบของการย้ายถิ่นที่อาจจะเกิดกับสตรีชนบทนี้อีกในอนาคต ผลอันนี้จะช่วยให้ทริชาการและผู้เกี่ยวข้อง เข้าใจลักษณะของการย้ายถิ่นของสตรีไทยและสามารถหามาตรการอันเหมาะสมในการที่จะสนับสนุนหรือขัดขวางการย้ายถิ่นภายในประเทศ

4. ช่วยให้ความเข้าใจเกี่ยวกับความคาดหวังของสตรีชนบทในการย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม และปัจจัยที่อาจมีผลต่อการตัดสินใจย้ายกลับถิ่นฐานเดิมของสตรีชนบท ผลอันนี้จะช่วยในด้าน การวางแผนนโยบายทางด้านประชากรรวมทั้งนโยบายการพัฒนาชนบทด้วย

5. ช่วยอธิบายถึงรูปแบบของการย้ายถิ่นที่เกิดจากพฤติกรรมกลุ่ม (Mass Migration) ในสังคมไทย ได้แก่ ลักษณะของการย้ายถิ่นที่เกิดจากการย้ายเป็นหมู่ มากกว่าการย้ายเดี่ยว ด้วยเหตุผลส่วนตัวของบุคคล และการย้ายนี้เกิดขึ้นเนื่องจากผู้ย้ายต้องการปฏิบัติตามกลุ่มของตนมากกว่าสาเหตุอื่น ผลอันนี้จะช่วยให้สามารถวางแผนนโยบายในเรื่องการย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมืองของไทยได้อย่างถูกต้องยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยนี้ ได้แก่ สตรีไทยที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทของไทยสู่กรุงเทพมหานคร และได้อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นเวลานานเกิน 1 ปี เป็นผู้มีอายุระหว่าง 20 ถึง 45 ปี

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

คำนิยามทางประชากร หมายถึง การมีความต้องการหรือมีความนิยมชมชอบต่อขนาดของครอบครัว เพศของบุตร ตลอดจนการวางแผนครอบครัวในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น

ความต้องการมีบุตรจำนวนน้อยหรือมาก ต้องการบุตรเพศชายหรือเพศหญิง และการยอมรับหรือไม่ยอมรับการทำหมัน

การย้ายถิ่น หมายถึง การย้ายออกจากถิ่นฐานเดิมซึ่งจัดเป็นเขตชนบทของประเทศไทย สู่จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ระดับความเป็นอยู่ หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นหรือต่ำลงซึ่งจะมีผลมาจากการเพิ่มหรือลดรายได้ และจากการมีสภาพแวดล้อม เช่น ที่อยู่อาศัย บริการทางสาธารณสุข ปลอดภัยหรือต่ำลง ระดับความเป็นอยู่ดีขึ้น หมายถึง การมีรายได้ดีขึ้น มีที่อยู่อาศัยดีขึ้น ได้รับบริการทางสาธารณสุขที่ดีขึ้น

การย้ายกลับสู่ถิ่นเดิม หมายถึง การย้ายกลับสู่ภูมิลำเนาเดิมของตน ในที่นี้หมายถึง การย้ายกลับภูมิลำเนาซึ่งตนเองเคยอาศัยอยู่ก่อนการอพยพเข้าสู่กรุงเทพมหานคร

การย้ายถิ่นที่เกิดจากพฤติกรรมกลุ่ม (Mass Migration) หมายถึง การย้ายถิ่นซึ่งเป็นการย้ายของคนเป็นหมู่ไม่ใช่เดี่ยว และสาเหตุของการย้ายก็เกิดจากผู้ย้ายต้องการปฏิบัติตามกลุ่มของตน นอกจากนี้ผู้ย้ายยังได้รู้จักถิ่นที่จะย้ายไป ตลอดจนสภาพแวดล้อมของถิ่นที่จะย้ายไปอย่างดี

การย้ายถิ่นแบบเพื่อรักษาสภาพชีวิตเดิม (Conservative Migration) หมายถึง การย้ายถิ่นที่เกิดจากปัจจัยผลักดันทางด้านสิ่งแวดล้อมหรือสภาพทางเศรษฐกิจ เช่น ความแห้งแล้งของที่ทำกิน ขนาดจำกัดของที่ดินทำกิน ผลผลิตต่ำ รายได้ต่ำ เป็นต้น ที่ผลักดันให้ผู้ย้ายถิ่นอพยพออกจากถิ่นเดิม ลักษณะที่สำคัญของการย้ายแบบนี้ก็คือ ผู้ย้ายต้องการย้ายออกเนื่องจากมีความบิบบิ้นทางด้านสิ่งแวดล้อมหรือทางด้านเศรษฐกิจ

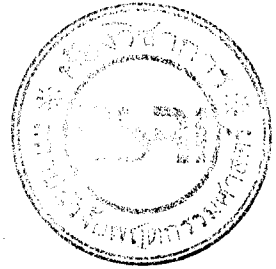
การย้ายถิ่นแบบเพื่อแสวงหาสิ่งใหม่ (Innovating Migration) หมายถึง การย้ายถิ่นที่เกิดจากปัจจัยดึงดูดทางด้านสิ่งแวดล้อมหรือสภาพทางเศรษฐกิจ เช่น สภาพทางสิ่งแวดล้อมที่ดีกว่าหรือระดับทางเศรษฐกิจ เช่น โอกาสในการหางานทำ หรือระดับรายได้ที่ดีกว่า จะเป็นตัวดึงดูดบุคคลย้ายออกจากถิ่นเดิม ลักษณะสำคัญของการย้ายถิ่นแบบนี้คือ ผู้ย้ายต้องการย้ายออกเนื่องจากต้องการไปอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีกว่า หรือมีสภาพทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า

สายสำคัญของการย้ายถิ่น (Main Stream of Migration) หมายถึง การย้ายจากหลายจุดตรงมาที่จุด ๆ เดียว ตัวอย่างเช่น การย้ายถิ่นจากเขตต่าง ๆ พุ่งตรงมาสู่เมืองใหญ่ที่สุดซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม ในประเทศไทย สายสำคัญของการย้ายถิ่น ได้แก่ การย้ายถิ่นจากเขตต่าง ๆ ของไทยพุ่งตรงมาที่จุด ๆ เดียว คือ กรุงเทพมหานคร

ปัจจัยผลัก (Push Factor) หมายถึง ปัจจัยที่ผลักดันให้บุคคลย้ายถิ่นออกจากถิ่นเดิม ซึ่งปัจจัยนี้อาจเป็นสภาพที่บีบคั้นทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางประชากร หรือทางด้านอื่น ๆ ก็ได้ที่ผลักดันให้มีการย้ายถิ่นออก

ปัจจัยดึง (Pull Factor) หมายถึง ปัจจัยที่ดึงดูดให้บุคคลย้ายถิ่นเข้า ซึ่งปัจจัยนี้อาจเป็นสภาพที่เหนือกว่าทางเศรษฐกิจ ทางสังคม ทางประชากร หรือทางด้านอื่น ๆ ก็ได้ที่ดึงดูดให้คนย้ายถิ่นเข้า

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพความเป็นอยู่กับการลดอัตราการเกิด

ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพความเป็นอยู่กับการลดอัตราการเกิดได้รับการพิจารณาและศึกษามาเป็นเวลานาน นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 ผู้ที่ได้ให้ความสำคัญแก่เรื่องนี้เป็นคนแรก ได้แก่ Thomas R. Malthus ซึ่งในปี ค.ศ. 1798 ได้เสนอแนวความคิดทางประชากร (The Principle of Population) ว่า โดยธรรมชาติแล้ว ประชากร (Population) จะเพิ่มจำนวนเป็นสองเท่าของตัวของมันเอง ซึ่งถ้าปล่อยให้เป็นอย่างนี้แล้วจะเกิดการควบคุมโดยธรรมชาติ (Positive Checks) ซึ่งได้แก่ การตายด้วยโรคระบาด การขาดอาหาร เป็นต้น ซึ่งจะส่งผลให้จำนวนประชากรลดน้อยลง การควบคุมจำนวนประชากรจะทำได้อีกวิธีหนึ่งด้วยการควบคุมอัตราการเกิดให้ลดต่ำอย่างลงใจ ที่เรียกว่า การควบคุมทางด้านศีลธรรม (Preventive Checks) ได้แก่ การเลื่อนอายุการสมรสให้นานออก การอยู่เป็นโสด และการคุมกำเนิด เป็นต้น Malthus มีความเชื่อว่า การที่จะให้บุคคลยอมรับการควบคุมทางด้านศีลธรรมนั้น จะทำอย่างใดผลได้โดยการยกระดับความเป็นอยู่ของบุคคลให้ดีขึ้นด้วยการให้บุคคลนั้นมีรายได้สูงขึ้น ทำให้ชีวิตมีความสะดวกสบายขึ้น การที่บุคคลมีความรู้สึกว่าเป็นอยู่ของเขาดีขึ้นแล้ว ก็จะพอใจในสภาพนั้นและมีความต้องการที่จะอยู่ในสภาพนั้นตลอดไป เมื่อเป็นอย่างนี้แล้ว บุคคลก็จะพยายามจำกัดขนาดของครอบครัวของตนให้เหมาะสมกับสภาพความเป็นอยู่นั้น Malthus เสนอความเห็นที่เห็นว่า ควรจะเพิ่มรายได้ให้กับบุคคลในระดับ เศรษฐกิจ - สังคมต่ำเพื่อบุคคลเหล่านี้จะได้ยกระดับความเป็นอยู่ของตนให้ดีขึ้น เมื่อความเป็นอยู่ดีแล้วผลที่ตามมาก็คือ บุคคลเหล่านี้จะลดขนาดของครอบครัวให้เล็กลง เพื่อที่จะสามารถรักษาสภาพความเป็นอยู่ไว้ได้อย่างเต็ม แนวความคิดนี้มีความสอดคล้องกับแนวความคิดของนักวิชาการในสมัยต่อมา เช่น Dumont กับ Banks (Petersen, 1975 : 528 - 530) ซึ่งได้ทำการศึกษาขบวนการการลดอัตราการเพิ่มประชากร

ของประเทศตะวันตก ซึ่งพบว่า ในประเทศตะวันตก อัตราการเพิ่มของประชากรลดลงเนื่องจาก อัตราการเกิดลดลง และการลดลงของอัตราการเกิดนี้มีผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจ จดสำรวจกรรม ทำให้ประชากรมีรายได้ดี และมีความเป็นอยู่ดีขึ้น และผลอันนี้ก่อให้เกิดการจำกัด จำนวนบุตรในครอบครัวให้มีจำนวนน้อยลง เพื่อรักษาสภาพความเป็นอยู่ที่ดีไว้ การปฏิบัติได้ เริ่มขึ้นในหมู่ชนชั้นกลางก่อน และต่อมาได้แพร่ขยายไปในหมู่ชนชั้นฐานะทางเศรษฐกิจ-สังคมต่ำ

ความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่นกับการเจริญพันธุ์

มีความเชื่อว่าการย้ายถิ่นมีผลต่อการเจริญพันธุ์ของสตรีไม่มากนัก และได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้หลายครั้งหลายหน ในหลายประเทศ เช่น ในปี พ.ศ. 2503 จากการศึกษาของ Manisco พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทสู่เขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงที่สุด รองลงไปได้แก่ สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง ส่วนสตรีที่ย้ายมาจากเขตเมืองอื่น ๆ เข้ามาอาศัยในเมืองมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำสุด Freedman, Goldberg และ Slesinger ซึ่งทำการศึกษาในปี พ.ศ. 2505 พบว่า สตรีที่เคยย้ายถิ่นในช่วงหนึ่งของชีวิตไม่ว่าจะย้ายมาจากเขตใดก็ตาม จะมีภาวะเจริญพันธุ์ไม่แตกต่างกันกับสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง ส่วนสตรีที่เคยย้ายถิ่นภายในห้าปี ไม่ว่าจะย้ายมาจากเขตไหนก็ตามจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง Paydarfar ในปี พ.ศ. 2502 ได้ทำการศึกษาและพบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง จากการศึกษาของ Germani ในปี พ.ศ. 2502 พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาในเขตเมือง ไม่ว่าจะย้ายมาจากเขตเมืองอื่นหรือเขตชนบทก็ตาม จะมีระดับภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่น และอาศัยอยู่ในเขตเมือง Myers ในปี พ.ศ. 2509 ได้ทำการศึกษาและพบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงที่สุด รองลงไป คือ สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตเมืองอื่น ๆ เข้าไปอาศัยอยู่ในเขตเมือง การศึกษาของ Ueda ในปี พ.ศ. 2503 พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นจากเขตชนบทเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมือง จะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงกว่าสตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยอยู่ในเขตเมือง

Kanitkar และ Rele ทำการศึกษาในประเทศอินเดียในปี พ.ศ. 2509 พบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตชนบทเข้าสู่เมืองจะมีอัตราการเจริญพันธุ์สูงสุด รองลงไปได้แก่ สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยในเมือง สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น ๆ จะมีอัตราเจริญพันธุ์ต่ำสุด

โดยสรุปรวมจากผลงานวิจัยเบื้องต้นนี้และจากงานวิจัยอีกหลายชิ้นที่ได้จัดทำขึ้นในหลายประเทศ พอสรุปรวมได้ว่า การย้ายถิ่นมีความสัมพันธ์กับการเจริญพันธุ์ของสตรี โดยสตรีที่ย้ายจากเขตชนบทสู่เมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์สูงสุด รองลงไปได้แก่สตรีที่ไม่เคยย้ายถิ่นและอาศัยในเมือง ผู้ที่มีภาวะเจริญพันธุ์ที่ต่ำที่สุด ได้แก่ สตรีที่ย้ายถิ่นมาจากเขตเมืองอื่น

สำหรับการศึกษาในประเทศไทยนั้น วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะะ ในปี พ.ศ. 2503 พบว่า ผู้ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองภายใน 5 ปี จะมีภาวะการเจริญพันธุ์ต่ำกว่าผู้ไม่เคยย้ายถิ่น Goldstein ในปี พ.ศ. 2503 พบผลคล้ายคลึงกัน คือ สตรีที่เคยย้ายถิ่นภายใน 5 ปี จะมีภาวะการเจริญพันธุ์ต่ำกว่าสตรีที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองที่ไม่เคยย้ายถิ่นอย่างเห็นได้ชัด เฟรด อาร์โนลด์ และ ลูปราณี บุญประเทือง ได้ทำการวิจัยในปี พ.ศ. 2513 ก็พบผลว่า สตรีผู้ย้ายถิ่นในช่วงเวลา 5 ปี เข้ามาในเขตเมืองจะมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำกว่าผู้ไม่เคยย้ายถิ่นที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ผลอันนี้ยังพบในอีกหลายงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการเจริญพันธุ์ของสตรีที่ได้จัดทำในประเทศไทย เช่น ในงานวิจัยของ นงลักษณ์ สันทนาคม ซึ่งได้ทำการวิจัยในปี พ.ศ. 2515 และในงานวิจัยของ สุรพัทธ์ เพชรภาภา ซึ่งทำการศึกษานี้ในปี พ.ศ. 2521 เป็นต้น

สภาพและรูปแบบของการย้ายถิ่นภายในประเทศ

ในปัจจุบันการย้ายถิ่นภายในประเทศได้รับความสนใจจากนักวิชาการเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีความเชื่อว่า การย้ายถิ่นภายในประเทศจะส่งผลกระทบต่อทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศมากกว่าการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ ทั้งนี้เนื่องจากอัตราการย้ายถิ่นภายในประเทศสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายประการ อาทิเช่น

การปรับปรุงทางด้านการคมนาคมขนส่งและการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างเมือง การพัฒนาชนบทซึ่งทำให้การติดต่อสัมพันธ์ระหว่างเมืองกับชนบทดีขึ้น การขยายตัวของแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การขยายประเภทงานให้มากขึ้น เป็นผลทำให้บุคคลสามารถหางานทำได้ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดการย้ายถิ่น การขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตเมือง ทำให้ความต้องการแรงงานในเขตเมืองมีมากขึ้น ซึ่งเป็นเหตุดึงดูดให้มีการอพยพจากเขตอื่นของประเทศเข้าสู่เขตเมือง

ในประเทศกำลังพัฒนานั้น การย้ายถิ่นจากเขตชนบทสู่เขตเมืองเป็นรูปแบบของการย้ายถิ่นภายในประเทศที่พบมากที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากในประเทศเหล่านี้ ความแตกต่างระหว่างเมืองกับชนบทมีระดับสูง ความแตกต่างนี้มีทั้งสภาพทางเศรษฐกิจ - สังคม รวมทั้งสภาพทางประชากรด้วย กล่าวคือ เมืองในประเทศกำลังพัฒนาจะเป็นแหล่งที่มีระดับความเจริญทางด้านเศรษฐกิจสูงเป็นที่รวมของแหล่งงานประเภทต่าง ๆ ทางด้านสังคมนั้น เขตเมืองจะให้บริการทางสังคมแก่ประชากร เช่น การสาธารณสุข การแพทย์ การศึกษา สันทนาการ ได้มากกว่าในเขตชนบท ส่วนทางด้านสภาพทางประชากรนั้น โดยธรรมชาติแล้วเขตเมืองจะมีความบีบคั้นทางประชากรน้อยกว่าในเขตชนบท เนื่องจากจะมีภาวะการเพิ่มตามธรรมชาติต่ำกว่าในเขตชนบท ในเขตชนบทนั้นจะมีความบีบคั้นทางประชากรสูง เนื่องจากมีการเพิ่มตามธรรมชาติสูง สืบเนื่องมาจากการที่อัตราชนบทมีภาวะการเจริญพันธุ์สูงกว่าในเขตอื่น เช่น เขตเมือง นอกเหนือจากนี้แล้ว ในเขตชนบทยังมีความบีบคั้นทางด้านอัตราส่วนระหว่างการเพิ่มประชากรกับที่ดินทำกินด้วย กล่าวคือ ประชากรเพิ่มสูง แต่ที่ดินทำกินไม่เพิ่ม เป็นสาเหตุทำให้มีแหล่งทำมาหากินลดน้อยลงไปเป็นลำดับ ความบีบคั้นนี้จะเป็นสาเหตุผลักดันทำให้ประชากรย้ายถิ่นออกจากเขตชนบท มาสู่เขตเมืองซึ่งมีความบีบคั้นทางประชากรน้อยกว่า สภาพความแตกต่างอย่างมาก ระหว่างเมืองกับชนบทนี้จะเป็นสาเหตุทำให้เกิดการย้ายถิ่นภายในประเทศประเภทการย้ายจากเขตชนบทสู่เขตเมือง

ได้มีการทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการย้ายถิ่นภายในประเทศแบบการย้ายจากเขตชนบทสู่เขตเมืองในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก พบว่า การย้ายถิ่นประเภทนี้เป็นปรากฏการณ์ที่พบโดยทั่วไปในประเทศต่าง ๆ แต่จะพบมากที่สุดในประเทศกำลังพัฒนา และถือว่ารูปแบบของการ

ย้ายถิ่นแบบชนบทสู่เมืองซึ่งเป็นสายสำคัญของการย้ายถิ่น (Main Stream of Migration) ในประเทศกำลังพัฒนาได้ ผลิตผลกระทบต่อเขตเมืองของประเทศเหล่านี้คือ ทำให้อัตราการเพิ่มของประชากรในเขตเมืองเพิ่มสูงอย่างมาก ตัวอย่างเช่น ในประเทศญี่ปุ่น เขตเมือง เช่น โตเกียว มีการเพิ่มของประชากรสูงถึงร้อยละ 12.5 ส่วนในประเทศไทยนั้น เขตเมืองมีอัตราการเพิ่มของประชากรถึงร้อยละ 8.8 ในปี 2510 ในขณะที่จำนวนประชากรในเขตชนบทเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 3.1 เท่านั้น สำหรับกรุงเทพมหานครนั้น พบว่าการเพิ่มจำนวนประชากรของกรุงเทพมหานครเพิ่มประมาณร้อยละ 40 - 50 ต่อปี (สุรศักดิ์ ศิริไพฑูริย์สินธุ์, 2521) การที่เป็นเช่นนี้มีสาเหตุสำคัญจากการมีอัตราการย้ายเข้าจากเขตชนบทสู่เขตเมืองของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสู่กรุงเทพมหานครในระดับสูงนั่นเอง จากการศึกษาโดยอาศัยข้อมูลตัวเลขจากการสำรวจสำมะโนประชากรของไทยในปี 2513 พบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยมีอัตราการย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพมหานครสูงสุด และจากการวิจัยของ สุรศักดิ์ ศิริไพฑูริย์สินธุ์ ซึ่งศึกษาการย้ายถิ่นของประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็พบผลเช่นเดียวกันคือ ประชากรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือย้ายเข้าสู่เขตกรุงเทพมหานครเป็นจำนวนสูงกว่าการย้ายเข้าเขตเมืองอื่น ๆ

ในการพิจารณาสาเหตุของการย้ายถิ่นแบบจากเขตชนบทเข้าสู่เมืองนั้น อาจพิจารณาเป็นเบื้องต้นจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยมีความเชื่อว่าแหล่งที่เจริญทางด้านเศรษฐกิจมักจะเป็นปัจจัยดึงดูด (Pull Factor) ให้คนอพยพเข้ามา อย่างไรก็ตามได้มีการให้แนวคิดว่า มีความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจของทั้งถิ่นที่ย้ายออกและถิ่นที่ย้ายเข้า ในช่วงเวลาที่สภาพทางเศรษฐกิจของถิ่นย้ายเข้าดีกว่าในถิ่นย้ายออก ถิ่นที่ย้ายเข้าจะเป็นแหล่งที่ดึงดูดคนอพยพเข้ามาจากถิ่นย้ายออก แต่ถ้าหากสภาพทางเศรษฐกิจของถิ่นย้ายเข้าเลวลงเมื่อไร ก็อาจเป็นแหล่งที่ผลักดันให้คนอพยพออก และอาจย้ายกลับสู่ถิ่นย้ายออกเดิมก็ได้ อย่างไรก็ตาม ในเรื่องของปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดนี้ ถือว่า ปัจจัยดึงดูด (Pull Factor) มีความสำคัญมากกว่า กล่าวคือ เชื่อว่า การย้ายถิ่นนั้นจะขึ้นอยู่กับโอกาสทางเศรษฐกิจของแหล่งที่ย้ายเข้ามากกว่าอย่างอื่น ในเขตเมืองมีอาชีพเป็นจำนวนมากที่สูงทั้งรายได้และสภาพทางสังคม จึงมีแนวโน้มว่าจะดึงดูดบุคคลหลายประเภทให้ย้ายถิ่นเข้ามา เกี่ยวกับเรื่องนี้ Stouffer และ Zipf (1940) ได้อธิบายว่า

มีความสัมพันธ์ระหว่างโอกาสงาน (Employment Opportunities) กับจำนวนบุคคลที่ย้ายเข้า หากโอกาสงานมีสูงก็จะทำให้มีจำนวนบุคคลย้ายเข้าสู่ด้วย จากผลของการวิจัยของ Stouffer ที่ทำในประเทศสวีเดน เกี่ยวกับเรื่องปัจจัยทางเศรษฐกิจของการย้ายถิ่นนี้ พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ของประชากรทั้งแหล่งที่ย้ายเข้าและย้ายออก รวมทั้งความสูงต่ำของอัตราการว่างงานของทั้งสองแหล่ง มีผลต่อการย้ายเข้าและย้ายออกจากที่หนึ่ง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการย้ายออกจากเขตชนบทเข้าสู่เขตเมือง

สำหรับในประเทศไทยนั้น ปัจจัยทางเศรษฐกิจ จะเป็นสาเหตุสำคัญของการย้ายถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากเขตชนบทสู่เขตเมืองและปัจจัยผลทางด้านเศรษฐกิจ มีความสำคัญมากกว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ ประชากรชนบทไทยจะย้ายภูมิลำเนาออกจากถิ่นเดิมหากมีความเดือดร้อนในเรื่อง อาชีพ รายได้ ที่ดินทำกิน และจะมุ่งไปสู่ที่ ๆ มีความอุดมสมบูรณ์กว่า ซึ่งมักจะเป็นเขตเมือง การย้ายถิ่นออกของประชากรภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย มีสาเหตุสำคัญมาจากการมีรายได้ต่ำในถิ่นเดิม ซึ่งมีความต้องการที่จะย้ายไปอยู่ในที่ ๆ มีรายได้ดีกว่า ซึ่งได้แก่ เขตเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เขตกรุงเทพมหานคร จากผลของการวิจัยเกี่ยวกับการย้ายถิ่นภายในประเทศของไทยซึ่งมีอยู่หลายอันด้วยกัน พบว่า ปัจจัยผลทางด้านเศรษฐกิจ อาทิเช่น ขนาดของที่ดินทำกิน ลักษณะของที่ดินทำกิน ความหนาแน่นของครอบครัว และรายได้ของครอบครัว เป็นสาเหตุสำคัญที่ผลักดันให้ประชากรไทยย้ายถิ่น โดยเฉพาะจากเขตชนบทสู่เขตเมือง ทั้งในภาคเดียวกันและระหว่างภาค และจากถิ่นเดิมสู่กรุงเทพมหานคร

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะต้องนำมาพิจารณาเมื่อกล่าวถึงการย้ายถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การย้ายถิ่นภายในประเทศแบบย้ายจากเขตชนบทสู่เขตเมือง ก็คือ ลักษณะบางประการของผู้ย้ายถิ่น อาทิเช่น อายุ เพศ และระดับการศึกษา เป็นต้น เนื่องจากลักษณะบางประการเหล่านี้จะมีผลกระทบต่อโครงสร้างทางประชากรของทั้งถิ่นที่ย้ายเข้าและย้ายออก กล่าวคือ หากผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่เป็นผู้มีอายุน้อยซึ่งอยู่ในวัยเจริญพันธุ์ ก็อาจมีผลทำให้อัตราการเพิ่มของประชากรในถิ่นที่ย้ายออกลดลง และในขณะเดียวกันทำให้อัตราการเพิ่มของประชากรในถิ่นที่ย้ายเข้าสู่ขึ้น การมีสตรีในวัยเจริญพันธุ์ย้ายถิ่นเป็นจำนวนมากจะมีผลทำให้อัตราการเกิดของถิ่นที่ย้ายออกต่ำลงและ

อัตราการเกิดของถิ่นที่ย้ายเข้าสูงขึ้น หากผู้ย้ายถิ่นเป็นกลุ่มผู้มีระดับการศึกษาสูงก็จะมีผลต่อโครงสร้างทางด้านอาชีพของทั้งถิ่นย้ายเข้าและย้ายออก กล่าวคือ แรงงานในระดับอาชีพที่เป็นวิชาชีพ หรือ แรงงานของผู้มีฝีมือ (Skilled Labors) ในถิ่นที่ย้ายออกจะลดน้อยหรือขาดแคลน ในขณะที่เดียวกันในเขตที่ย้ายเข้าก็จะมีแรงงานที่มีฝีมือเพิ่มขึ้นหรืออาจเพิ่มจนอยู่ในภาวะเหลือเฟือ ซึ่งอันนี้จะเป็นผลทำให้มีการขาดแคลนแรงงานในเขตที่ย้ายออก และมีแรงงานเหลือเฟือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแรงงานบางประเภท ของถิ่นที่ย้ายเข้า โดยทั่วไปแล้วก็จะพบลักษณะบางประการของผู้ย้ายถิ่นหรือลักษณะการเลือกสรรของผู้ย้ายถิ่น (Migration Selectivity) ได้แก่ ผู้ย้ายถิ่นมักจะ ได้แก่ ผู้ที่มีอายุน้อย อยู่ในช่วงอายุประมาณ 20 - 29 ปี มักเป็นชายมากกว่าหญิง และมักเป็นผู้มีระดับความรู้สูงกว่าผู้ที่ไม่ย้ายออก การที่ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีลักษณะเช่นนี้ก็เนื่องจาก ลักษณะเช่นนี้มีส่วนช่วยให้บุคคลปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมใหม่ได้ดี มีความสะดวกทั้งทางด้านการปรับตัว ด้านการเปลี่ยนงาน ตลอดจนด้านการตั้งหลักฐานในถิ่นที่อยู่ใหม่ สำหรับประเทศไทยนั้น ผู้ย้ายถิ่นในประเทศมีลักษณะบางประการดังกล่าวข้างต้นเช่นกัน กล่าวคือ พบการย้ายถิ่นที่อยู่ของประชากรในระดับสูงในกลุ่มคนหนุ่มสาวอายุระหว่าง 20 - 24 ปี ทางด้านเพศของผู้ย้ายถิ่นนั้น ในระยะทางไกลพบว่า เพศชายจะย้ายถิ่นมากกว่าเพศหญิง โดยที่ประชากรไทยโดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็มีร้อยละของประชากรที่ย้ายถิ่นออกรายจังหวัด รวมทั้งร้อยละของประชากรที่ย้ายถิ่นออกไปยังภาคต่าง ๆ เป็นเพศชายสูงกว่าเพศหญิง ไม่ว่าจะเป็นการย้ายถิ่นไปยังภาคเหนือ ภาคกลาง หรือภายในภาคเอง ยกเว้นการย้ายถิ่นมายังเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้นที่มีเพศหญิงย้ายถิ่นมากกว่าเพศชาย อันนี้อาจมีสาเหตุเนื่องมาจากงานบางประเภทสำหรับเพศหญิงได้ขยายตัวมากขึ้นก็ได้ จึงเป็นสาเหตุให้หญิงสามารถหางานทำได้ในเขตเมืองและย้ายถิ่นเข้ามา อีกประการหนึ่ง อาจเป็นด้วยการเดินทางที่สะดวกขึ้นทำให้หญิงสามารถเดินทางได้ด้วยตนเอง ส่วนทางด้านระดับการศึกษาของผู้ย้ายถิ่นนั้น พบว่าผู้ย้ายถิ่นมักเป็นผู้มีระดับการศึกษาสูงกว่าผู้ที่ไม่ย้าย โดยพบว่า ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าจะมีความต้องการย้ายถิ่น ส่วนผู้มีการศึกษาต่ำโดยเฉพาะผู้ที่ไม่มีการศึกษาเลยนั้นมีความต้องการย้ายถิ่นน้อยมาก

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องการย้ายถิ่นซึ่งน่าจะได้มีการพิจารณาร่วมด้วยก็คือ ชนิดของการย้ายถิ่น ทั้งนี้เพื่อพิจารณาถึงแรงกระตุ้นที่ทำให้ผู้ย้ายถิ่นย้ายไปจากถิ่นเดิม และ

ความคาดหวังที่ผู้ย้ายถิ่นคาดหวังจะได้รับจากการย้ายถิ่น เชื่อกันว่า ผู้ย้ายถิ่นต่างชนิดกัน จะมีแรงกระตุ้นที่ทำให้ย้ายถิ่นต่างกัน รวมไปถึงการมีความคาดหวังเกี่ยวกับการย้ายถิ่นต่างกันด้วย ตัวอย่างเช่น ผู้ที่ย้ายถิ่นเพื่อแสวงหาล้างใหม่ (Innovating Migration) จะย้ายถิ่นเพื่อแสวงหาสิ่งที่ดีกว่าหรือชีวิตที่ดีกว่า แรงกระตุ้นที่ทำให้บุคคลเหล่านี้ย้ายถิ่นอาจไม่ใช่เป็นเพราะความแร้นแค้น หรือปัจจัยผลักดัน - ดึง (Push - Pull Factor) ทางเศรษฐกิจที่มักเป็นสาเหตุสำคัญของการย้ายถิ่น แต่อาจเป็นแรงดัน (Force) อย่างอื่นที่ทำให้ต้องการย้ายถิ่น ส่วนผู้ที่ย้ายถิ่นเพื่อต้องการให้มีสภาพชีวิตแบบเดิม (Conservative Migration) นั้น แรงกระตุ้นที่ทำให้ย้ายถิ่นอาจเกิดจากสภาพทางธรรมชาติที่บังคับบุคคลให้ต้องย้ายออก และมุ่งไปสู่ถิ่นใหม่ที่มีลักษณะคล้ายถิ่นเดิมมากที่สุด และยังมีหวังที่จะย้ายกลับมามีถิ่นเดิมหากมีโอกาส สำหรับผู้ย้ายถิ่นประเภทไปชั่วคราว (Flight From Land) นั้น การย้ายถิ่นจะเกิดจากการมีความจำเป็นบางประการที่ต้องย้ายถิ่นออก และมีความมุ่งหวังที่จะกลับมา ผู้ที่ย้ายถิ่นเดิวนั้น เชื่อว่ามีแรงกระตุ้นและมีความคาดหวังจากการย้ายถิ่นต่างไปจากผู้ย้ายถิ่นเป็นหมู่ ผู้ที่ย้ายถิ่นเดิวนั้นแรงกระตุ้นที่ทำให้ย้ายถิ่นอาจเกิดจากความต้องการที่จะได้รับสิ่งใหม่ ๆ หรือหนีความบีบคั้นอันใดอันหนึ่ง ไม่ว่าจะ เป็นทางด้านชีวภาพหรือจิตวิทยาก็ตาม ส่วนผู้ที่ย้ายถิ่นเป็นหมู่นั้น ในทางกลับกัน อาจจะไม่มีความต้องการที่จะย้ายถิ่นอย่างแท้จริง แต่ที่ทำการย้ายถิ่นนั้นอาจเกิดจาก การย้ายถิ่นได้กลายเป็นแบบอย่างของพฤติกรรมที่เป็นที่ยอมรับในหมู่นักคนจึงทำตามนั้น

ในเรื่องชนิดของการย้ายถิ่นดังกล่าวข้างต้นนี้ ได้รับการศึกษาพิจารณาเป็นระยะเวลา นาน ทั้งนี้เพื่อต้องการศึกษาเรื่องแรงกระตุ้นที่ทำให้บุคคลย้ายถิ่นรวมไปทั้งความคาดหวังที่บุคคล คาดว่าจะได้รับจากการย้ายถิ่นของเขาด้วย ผลของการศึกษาพิจารณานี้ทำให้มีความเข้าใจการย้ายถิ่นในอีกแง่มุมหนึ่งคือ การย้ายถิ่นเป็นพฤติกรรมกลุ่ม (Group Process) มากกว่าเป็น พฤติกรรมส่วนบุคคล (Myers et al., 1966) กล่าวคือ จากการศึกษาที่บุคคลมีการย้ายเข้าออกใน ระหว่างที่หนึ่ง ๆ จะสร้างระบบการย้ายถิ่น (Migratory System) ขึ้น และจะเกิดลูกโซ่ของการย้ายถิ่น (Chain of Migration) หมายถึง การที่บุคคลได้เรียนรู้ถึงถิ่นที่จะย้ายไป ได้มีการเตรียมตัว เพื่อที่จะไปในถิ่นที่จะย้ายไป นอกจากนี้แล้วยังมีการเตรียมที่อยู่อาศัย งานอาชีพ

ไว้ออร์บผู้จะย้ายถิ่นจากผู้ที่ไม่ได้อยู่ก่อนแล้วด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วการย้ายถิ่นก็จะต้องการการปรับตัวน้อยลง บุคคลที่ย้ายถิ่นในลักษณะของพฤติกรรมกลุ่ม (Group Process) นี้อาจมีแรงกระตุ้นให้ย้ายถิ่นตลอดจนความคาดหวังจากการย้ายถิ่นต่างไปจากผู้ย้ายถิ่นในลักษณะอื่น ๆ

การย้ายถิ่นชนิดผู้ย้ายถิ่นต้องการแสวงหาสิ่งใหม่ ๆ นั้น มักพบในบุคคลที่มีระดับการศึกษาสูง และในลักษณะการย้ายถิ่นในระยะยาว และมักย้ายเข้าสู่เมืองใหญ่ ส่วนการย้ายชนิดเพื่อต้องการให้มีสภาพชีวิตแบบเดิมนั้น มักพบในหมู่ชนที่ยังไม่เจริญหรือมีการศึกษาน้อย การย้ายก็อาจทำในระยะสั้นและอาจมีการย้ายกลับถิ่นเดิม ส่วนการย้ายแบบไปชั่วคราวนั้นก็พบมากในการย้ายของชาวชนบทสู่เขตเมืองและมักจะมีการย้ายกลับถิ่นฐานเดิม การย้ายแบบเป็นหมู่ (Mass Migration) นั้นพบมากในปัจจุบันซึ่งเป็นลักษณะการย้ายจากเขตชนบทสู่เมืองหลวงใหญ่เพียงหนึ่งหรือสองเมือง ทำให้เกิดเป็นสายสำคัญของการย้ายถิ่น (Main Stream of Migration)

ในประเทศไทยยังไม่มีการศึกษาโดยตรงถึงเรื่องชนิดของการย้ายถิ่นดังกล่าวข้างต้นนี้ การศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ในปัจจุบันมีเพียงแต่การศึกษาถึงปัจจัยผลักดัน - ดึง (Push - Pull Factors) ที่ทำให้ประชากรไทยย้ายถิ่น ซึ่งก็เป็นเพียงการอธิบายทำให้เห็นแต่เพียงว่า การย้ายถิ่นในประเทศไทยส่วนใหญ่จะตกอยู่ในชนิดของการย้ายถิ่นแบบเพื่อรักษาสภาพชีวิตเดิม ซึ่งเกิดจากการย้ายเพื่อหนีความบีบคั้นทางภาวะทางธรรมชาติ หรือการย้ายของชาวชนบทไทยจะตกอยู่ในชนิดไปชั่วคราว (Flight From Land) คือ การย้ายออกเนื่องจากความจำเป็นบางประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความบีบคั้นทางเศรษฐกิจของถิ่นเดิม และย้ายออกมาเป็นการชั่วคราว เสร็จแล้วก็กลับถิ่นฐานเดิม อย่างไรก็ตามได้พบว่ามีการย้ายถิ่นชนิดย้ายเป็นหมู่ที่เกิดจากพฤติกรรมกลุ่ม (Mass Migration) โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือสู่กรุงเทพมหานคร ซึ่งเกิดเป็นสายสำคัญของการย้ายถิ่น (Main Stream of Migration) ระหว่างบางเมืองในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับเขตกรุงเทพมหานคร

การรวบรวมแนวความคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยทางด้านประชากรศาสตร์ โดยเฉพาะทางด้านการศึกษาการย้ายถิ่น รวมทั้งการศึกษาเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่ได้ทำมาทั้งหมดนี้ ช่วยให้สามารถตั้งข้อสมมุติฐานหรือความคาดหวังเกี่ยวกับการวิจัยเรื่อง คำนิยมทางประชากรของสตรี

ย้ายถิ่นได้ดังต่อไปนี้คือ

1. ลัทธิย้ายถิ่นจากชนบทสู่เขตกรุงเทพมหานครในกลุ่มตัวอย่างมีความรู้สึกว่าเป็นอยู่ของตนดีขึ้นและได้เปลี่ยนค่านิยมทางประชากร คือ ต้องการมีขนาดครอบครัวเล็กลง และยอมรับการวางแผนครอบครัว
2. การย้ายถิ่นทำให้ลัทธิในกลุ่มตัวอย่างเปลี่ยนค่านิยมทางประชากร คือ ค่านิยมเกี่ยวกับจำนวนบุตร เพศของบุตร และการวางแผนครอบครัว ซึ่งได้แก่ การคุมกำเนิด และการทำหมัน
3. การย้ายถิ่นของลัทธิในกลุ่มตัวอย่าง มีสาเหตุมาจากปัจจัยผลักดันทางด้านเศรษฐกิจและมุ่งสู่กรุงเทพมหานครเนื่องจากปัจจัยดึงดูดทางด้านเศรษฐกิจ และการย้ายนี้จะตกอยู่ในชนิดการย้ายถิ่นแบบเพื่อรักษาสภาพชีวิตเดิม (Conservative Migration) มากกว่าแบบเพื่อแสวงหาสิ่งใหม่ (Innovating Migration)
4. ลัทธิย้ายถิ่นในกลุ่มตัวอย่างมีจุดมุ่งหมายที่จะย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม
5. การย้ายถิ่นของลัทธิกลุ่มในตัวอย่างนี้ เป็นลักษณะของการย้ายถิ่นที่เกิดจากพฤติกรรมกลุ่ม (Mass Migration)

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรในงานวิจัย เรื่องค่านิยมทางประชากรของสตรีย้ายถิ่นนี้ ได้แก่ สตรีชนบทไทย ที่ย้ายถิ่นจากภาคต่าง ๆ ของประเทศสู่กรุงเทพมหานคร เป็นผู้มีอายุระหว่าง 20 - 45 ปี และได้อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครอย่างน้อยเป็นเวลา 1 ปี

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยนี้ได้แก่ สตรีชนบทที่ได้ย้ายถิ่นจากภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย สู่กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีลักษณะข้างต้นนี้ จำนวน 135 คน และในเวลาที่ทำการศึกษานี้ได้อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดคลองเตย ในจำนวนสตรี 135 คนนี้ ประมาณครึ่งหนึ่งคือ ประมาณ 63 คน เป็นผู้ที่ไม่ได้ทำงาน คือไม่ได้ประกอบอาชีพอย่างหนึ่งอย่างใด ส่วนที่เหลืออีกครึ่งหนึ่ง คือ ประมาณ 72 คนนั้น เป็นผู้ที่ทำงานหรือเป็นผู้มีอาชีพอันใดอันหนึ่ง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยนี้ได้แก่ แบบสอบถามเกี่ยวกับค่านิยมทางประชากร ซึ่งประกอบไปด้วย คำถาม 20 ข้อ เป็นลักษณะปลายเปิด คำถามทั้ง 20 ข้อนี้ได้แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ๆ ซึ่งช่วงแรกได้สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลต่อไปนี้ คือ

1. ระยะเวลาที่ได้อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร
2. อาชีพที่ทำอยู่ก่อนการย้ายถิ่น รวมทั้งรายได้
3. เหตุผลที่ย้ายถิ่นออกจากถิ่นเดิม

4. อาชีพที่ทำอยู่ในปัจจุบันรวมทั้งรายได้

5. เหตุผลเกี่ยวกับค่านิยมในการย้ายถิ่น เช่น ความต้องการที่จะอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร เป็นการชั่วคราวหรือเป็นการถาวร และความคาดหวังต่อการย้ายถิ่นครั้งต่อไป

6. เปรียบเทียบชีวิตความเป็นอยู่ก่อนการย้ายถิ่นกับหลังการย้ายถิ่น

ช่วงที่ล่องของแบบสอบถามถามเกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. จำนวนบุตรและเพศของบุตรที่มีอยู่หรือตั้งใจจะมีก่อนการย้ายถิ่น

2. จำนวนบุตรและเพศของบุตรที่มีหลังการย้ายถิ่น

3. ความพอใจต่อจำนวนบุตรและเพศของบุตร

4. แหล่งที่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการวางแผนครอบครัวและระยะเวลาที่ได้วางแผน

ครอบครัว

5. ความเห็นของสามีเกี่ยวกับจำนวนบุตรและเพศของบุตร

6. รายได้ของครอบครัวกับขนาดของครอบครัว ได้แก่ จำนวนบุตร

ช่วงที่สามของแบบสอบถามถามเกี่ยวกับประวัติการวางแผนครอบครัวของสตรีในกลุ่ม

ตัวอย่าง

วิธีการสร้างเครื่องมือวิจัย

แบบสอบถามเรื่องค่านิยมทางประชากรของสตรีย้ายถิ่นนี้ ได้สร้างขึ้นโดยอาศัยแนวความคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยทางด้านประชากรทั้งที่ทำในประเทศไทยและในต่างประเทศเป็นพื้น เนื้อหาในส่วนแรกของแบบสอบถามนั้น ต้องการได้ข้อมูลเกี่ยวกับระยะเวลาที่ผู้ย้ายถิ่นได้ย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร เหตุผลที่ย้ายออกจากถิ่นที่อยู่เดิม ความแตกต่างของอาชีพและความแตกต่างของรายได้ระหว่างอยู่ถิ่นเดิมกับระหว่างอยู่ในกรุงเทพมหานคร ความรู้สึกของผู้ย้ายถิ่นในด้านความเป็นอยู่ของตนเองในขณะที่อยู่กรุงเทพมหานคร การที่มีความต้องการได้ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นนี้ ก็เนื่องมาจากพบว่า ระยะเวลาที่ผู้ย้ายถิ่นได้อยู่ในถิ่นใหม่จะมีผลต่อการเปลี่ยนทัศนคติและค่านิยมของผู้ย้ายถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านประชากร เช่น ขนาดของครอบครัว (ลู่อัต ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2519) ซึ่งต้องการทดสอบดูว่าระยะเวลาที่ย้ายถิ่นนี้จะมีผลต่อการ

เปลี่ยนค่านิยมทางประชากรของกลุ่มสตรีไทยหรือไม่ นอกจากนี้แล้วเนื่องจากพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางด้านความเป็นอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงของระดับรายได้ มีผลต่อการเปลี่ยนค่านิยมทางประชากร (Kiser, 1967) จึงต้องการทดสอบดูว่า การเปลี่ยนแปลงของระดับรายได้รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงของระดับความเป็นอยู่จะมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางประชากรของกลุ่มสตรีไทยหรือไม่ นอกเหนือจากนี้ยังพบว่า เหตุผลในการย้ายออกจากถิ่นเดิมยังเป็นเครื่องแสดงให้เห็นสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดการย้ายถิ่น และยังเป็นเครื่องแสดงให้เห็นถึงชนิดหรือประเภทของการย้ายถิ่นด้วย ฉะนั้นจึงได้สอบถามถึงสาเหตุของการย้ายถิ่น เพื่อดูปัจจัยที่จะมีส่วนทำให้เกิดการย้ายถิ่นของสตรีในกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งเพื่อดูชนิดของการย้ายถิ่นของสตรีกลุ่มนี้ด้วย

ในช่วงที่สองของแบบสอบถามต้องการได้ข้อมูลที่เป็นรายละเอียดเพื่มาเสริมข้อมูลที่ได้จากช่วงแรกของแบบสอบถาม ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เห็นชัดว่า ผู้ตอบได้มีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางประชากรหรือไม่ ตัวอย่างเช่น ในการถามผู้ตอบถึงจำนวนบุตรและเพศของบุตรก่อนและหลังการย้ายถิ่น ตลอดจนความพอใจหรือไม่พอใจของผู้ตอบต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งจำนวนบุตรและเพศของบุตร รวมทั้งเหตุผลที่จะมาประกอบกับความพอใจหรือไม่พอใจนั้น ช่วยให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางประชากรของผู้ตอบรวมทั้งปัจจัยที่จะมาเกี่ยวข้องกับ การเปลี่ยนแปลงหรือไม่เปลี่ยนแปลงค่านิยมทางประชากรนี้ด้วย

ในช่วงที่สามของแบบสอบถามต้องการได้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการวางแผนครอบครัวของผู้ตอบ เพื่อดูว่าผู้ตอบยอมรับหรือไม่ยอมรับการวางแผนครอบครัว และเนื่องจากสาเหตุใด ข้อมูลนี้จะช่วยเสริมข้อมูลที่ได้จากช่วงแรกและช่วงที่สองของแบบสอบถาม และยังเป็นเครื่องช่วยชี้ให้เห็นชัดว่าผู้ย้ายถิ่นได้มีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางประชากรหรือไม่ และอันนี้จะมีสาเหตุมาจากการย้ายถิ่นหรือไม่

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้กับสตรีย้ายถิ่นกลุ่มหนึ่ง ประมาณ 35 คน เพื่อปรับปรุงแบบสอบถาม และได้ปรับปรุงแบบสอบถามนี้จนแน่ใจว่าจะใช้ได้จึงนำออกใช้กับสตรีในกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการคัดเลือกสตรีผู้ย้ายถิ่น ที่จะมาเป็นกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ตกลงว่าจะใช้สตรีที่ย้ายถิ่นจากภาคต่าง ๆ ของประเทศ และในเวลาที่ทำการวิจัยนี้ สตรีเหล่านี้ได้อาศัยอยู่ที่ชุมชนแออัดคลองเตย เหตุผลที่ใช้สตรีกลุ่มนี้ก็เนื่องจาก ชุมชนแออัดคลองเตย ได้เชื่อว่า เป็นแหล่งชุมชนบุคคลที่ย้ายมาจากเขตนอื่น ๆ ของประเทศ รวมทั้งกลุ่มสตรีด้วย ฉะนั้นจึงคาดว่า คงจะมีจำนวนสตรีผู้ย้ายถิ่นที่มีคุณสมบัติครบตามที่ต้องการมากพอที่จะทำการวิจัยได้

ในการคัดเลือกสตรีที่เป็นกลุ่มตัวอย่างนี้ ผู้วิจัยได้เดินทางไปยังชุมชนแออัดคลองเตยและสัมภาษณ์สตรีจำนวนประมาณ 200 คน เพื่อค้นหาสตรีที่มีคุณสมบัติดังที่ได้ตั้งไว้ จากการสัมภาษณ์นี้ได้สตรีในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 135 คน แบ่งเป็นสตรีผู้ย้ายถิ่นที่ทำงาน 72 คน และที่ไม่ได้ทำงาน 63 คน

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีสัมภาษณ์สตรีทั้ง 135 คนนี้ โดยใช้แบบสอบถาม คำนิยมทางประชากรของสตรีผู้ย้ายถิ่นที่ได้สร้างขึ้น ผู้วิจัยได้ถามคำถามสตรีในกลุ่มตัวอย่างทีละคน ไปทีละข้อคำถามในแบบสอบถามข้างต้นนี้ และได้จดบันทึกคำตอบของผู้ถูกสัมภาษณ์แต่ละคน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นสองส่วนคือ ส่วนของสตรีในกลุ่มตัวอย่างที่ทำงาน และส่วนของสตรีในกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ทำงาน และในแต่ละส่วนนี้ได้หาเปอร์เซ็นต์ของคำตอบในคำถามแต่ละข้อของแบบสอบถาม ต่อมาได้เปรียบเทียบคำตอบของสตรีกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานกับที่ไม่ทำงานในคำถามแต่ละข้อ สุดท้ายได้เปรียบเทียบความแตกต่างและความคล้ายคลึงของคำตอบที่ได้จากสตรีกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม ท้ายสุดได้สรุปผลที่เด่นชัดที่ตีพบ และได้ทดลองผลที่ได้นี้กับข้อมูลมาตรฐานหรือความคาดหวังของการวิจัยนี้ที่ได้ตั้งไว้แต่แรก

บทที่ 4

ผลและการอภิปรายผล

ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสตรีย้ายถิ่นที่ทำงาน พบผลที่น่าสนใจหลายประการ อาทิเช่น สตรีกลุ่มนี้จะย้ายถิ่นภายในภาคเดียวกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นภาคกลาง พบว่า 59.7% ของสตรีกลุ่มนี้เป็นผู้ย้ายมาจากจังหวัดต่าง ๆ ของภาคกลาง รองลงมาเป็นผู้ที่ย้ายมาจากภาคตะวันออก เชียงเหนือ ซึ่งมีอยู่ราว 33.3% ของกลุ่ม ส่วนผู้ที่ย้ายถิ่นมาจากภาคอื่นนั้นมีจำนวนน้อยมาก

สำหรับสตรีย้ายถิ่นกลุ่มทำงานนี้ ในด้านอายุจะมีผู้ที่มีอายุระหว่าง 26 - 31 ปี เป็นจำนวนมากที่สุด คือ ประมาณ 45.8% ของกลุ่ม รองลงมาคือ ผู้ที่มีอายุระหว่าง 32 - 45 ปี และรองลงมาเป็นผู้ที่มีอายุระหว่าง 25 - 20 ปี

จำนวนมากของสตรีกลุ่มนี้อาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ระหว่าง 6 - 11 ปี ซึ่งผู้ตอบว่าได้อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นเวลาระหว่าง 6 - 11 ปีนี้มีอยู่ถึง 37.5% ของกลุ่ม นอกนั้นเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครเกิน 12 ปี ซึ่งมีอยู่ประมาณ 33.3% ของกลุ่ม รองลงมาเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครระหว่าง 1 - 5 ปี ซึ่งมีอยู่ประมาณ 26.3% ของกลุ่ม

ทางด้านการศึกษา นั้น เกือบทั้งหมดจบการศึกษาภาคบังคับ คือ ประถมปีที่ 4

ทางด้านอาชีพ เดิมทีนั้น ส่วนมากมีอาชีพทางด้านเกษตรกรรม คือประมาณ 44.4% ของสตรีกลุ่มนี้มีอาชีพเดิมทางด้านเกษตรกรรมซึ่งมีทั้งการทำนาและทำไร่ ส่วนอีกประมาณ 19.4% ของกลุ่มนั้นมีอาชีพรับจ้าง ซึ่งส่วนมากเป็นงานด้านการเกษตร อีกประมาณ 8.0% นั้น มีอาชีพค้าขาย ซึ่งส่วนมากก็เป็นการค้าขายผลผลิตทางการเกษตรนั่นเอง อีกประมาณ 25.0% ของกลุ่มเป็นพวกที่ไม่ได้มีอาชีพอะไรมาก่อน ส่วนรายได้จากอาชีพเดิมนั้นมักไม่แน่นอนหรือประมาณไม่ได้ เนื่องจากเป็นการทำนาทำไร่ให้แก่ครอบครัวซึ่งเป็นแรงงานร่วมกันของคนในครอบครัว

ทางด้านอาชีพหลังการย้ายถิ่นนั้น ส่วนมากคือประมาณ 44.4% ของผู้ตอบในกลุ่มนี้ทำงานด้านรับจ้างทั่วไป เช่น เย็บเสื้อผ้า เป็นผู้นำร้านตัดผม รองลงไปคือ ประมาณ 26.3% ของกลุ่มนั้น ทำงานด้านการก่อสร้าง เช่น ชนปูน ชัดพื้น บูพื้นบ้าน เป็นต้น

อีกประมาณ 19.4% ของกลุ่มค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ ส่วนอีก 9.7% นั้นทำงานโรงงาน เช่น โรงงานผลิตถุงมือ เป็นต้น

ทางด้านการศึกษาเปรียบเทียบความเป็นอยู่ระหว่างถิ่นเดิมกับถิ่นที่อยู่ในปัจจุบันนั้น ส่วนมากคือ ประมาณ 48.6% ของผู้ตอบ ซึ่งได้แก่ สตรีในกลุ่มทำงานนี้เห็นว่ามีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เนื่องจากระดับเศรษฐกิจสูงชันกว่าเดิม และมีงานทำ และยังเห็นว่ากรุงเทพมหานครเป็นแหล่งที่หาเงินได้ง่าย อีก 13.9% ของกลุ่ม เห็นว่าความเป็นอยู่ในกรุงเทพมหานครดีกว่า เพราะมีความสะดวกสบายกว่า ส่วนอีกประมาณ 19.4% ของกลุ่มนั้น เห็นว่าตนเองมีรายได้ดีขึ้น แต่ก็มีรายจ่ายสูงตามไปด้วย ความเป็นอยู่ยังไม่ดีขึ้น ส่วนที่เหลือของกลุ่มซึ่งเป็นส่วนน้อยนั้นเห็นว่าที่เดิมลำบากกว่าบ้างหรือที่เดิมสบายกว่าบ้าง หรือไม่แตกต่างกัน

ทางด้านสาเหตุของการย้ายถิ่นและเหตุผลในการเลือกกรุงเทพมหานครเป็นแหล่งที่ย้ายเข้านั้น ประมาณครึ่งหนึ่งของผู้ตอบในกลุ่มนี้ คือ ประมาณ 51.4% ให้เหตุผลว่า ย้ายออกเนื่องจากติดตามครอบครัว คือ บิดา มารดา หรือสามี อีกประมาณ 27.8% ของกลุ่มตอบว่าย้ายออกเนื่องจากเหตุผลทางเศรษฐกิจ คือ ต้องการออกมาหางานทำ ส่วนอีกประมาณ 15.3% ของกลุ่มตอบว่าย้ายออกเนื่องจากมีความแห้งแล้งในถิ่นเดิม ส่วนอีกประมาณ 5.6% ของกลุ่มตอบว่าย้ายออกเนื่องจากเหตุผลส่วนตัว การเลือกกรุงเทพมหานครเป็นแหล่งย้ายเข้านั้นส่วนมากคือ ประมาณ 58.3% ของกลุ่มตอบว่าย้ายเข้าเนื่องจากติดตามครอบครัวเข้ามา รองลงไปคืออีกประมาณ 38.9% ตอบว่า ย้ายเข้ากรุงเทพมหานครเพราะมีงานทำมาก สามารถหางานทำได้ดีกว่า ส่วนที่เหลือนั้นตอบว่าเลือกย้ายเข้ากรุงเทพมหานครเพราะเห็นว่าเจริญกว่า

ทางด้านความรู้สึกเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในกรุงเทพมหานครนั้น ประมาณครึ่งหนึ่งของผู้ตอบกลุ่มนี้คือ ประมาณ 50.0% ของกลุ่ม รู้สึกว่าความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีเงิน มีรายได้มากกว่าเดิม แม้ว่าจะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงกว่าเมื่ออยู่ที่ถิ่นเดิมก็ตาม อีกประมาณ 11.1% ของกลุ่มรู้สึกว่าความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเนื่องจากสภาพแวดล้อม เช่น บ้านที่อยู่อาศัยมีสภาพดีขึ้น ความเป็นอยู่สะดวกขึ้นเนื่องจากมีน้ำประปา ไฟฟ้าใช้ และอยู่ใกล้ชุมชน ส่วนอีกประมาณ 25.0% ของกลุ่มนั้น รู้สึกว่าฐานะความเป็นอยู่ของตนไม่ดีขึ้น เพราะหามาได้เท่าไรก็ต้องเสียเป็นค่าใช้จ่ายหมด ส่วนที่เหลือของ

กลุ่มนั้น รู้สึกว่าความเป็นอยู่เหมือนเดิมบ้าง ความเป็นอยู่ไม่สบาย เนื่องจากมีความโดดเดี่ยว ไร้ญาติขาดมิตร

ทางด้านความพอใจที่จะอาศัยอยู่ในแหล่งเดิมหรือในกรุงเทพมหานครนั้น ประมาณครึ่งหนึ่งของกลุ่ม คือ ประมาณ 40.3% ตอบว่า พอใจที่จะอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นแหล่งที่หางานให้ทำหาเงินได้ง่าย อีก 25.0% ของกลุ่มตอบว่าพอใจกรุงเทพมหานคร เนื่องจากมีความสะดวกสบาย มีความเจริญ การเดินทางไปมาสะดวก อีกประมาณ 13.9% ของกลุ่มนั้น ตอบว่า ไม่พอใจที่จะอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครเนื่องจากเห็นว่าที่เดิมสบายกว่าและบุคคลมีความเอื้อเฟื้อต่อกันมากกว่าคนในเมือง ที่เหลือนั้นตอบว่าพอใจถิ่นเดิมมากกว่า เนื่องจากถิ่นเดิมมีญาติพี่น้องอาศัยอยู่

ทางด้านค่านิยมทางประชากร เช่น จำนวนบุตร และเพศของบุตรนั้น ส่วนใหญ่ตอบว่า เดิมก่อนการย้ายถิ่นที่ตั้งใจจะมีบุตรน้อยคือไม่ควรเกิน 3 คน สำหรับในปัจจุบัน ส่วนใหญ่คือ ประมาณ 73.6% ของกลุ่มตอบว่า พอใจกับจำนวนบุตรที่มีอยู่ อีกประมาณ 13.9% ของกลุ่มนั้น ตอบว่า ไม่พอใจกับจำนวนบุตรที่มีอยู่เพราะยังมีบุตรจำนวนน้อยเกินไป เช่น มีเพียงคนเดียว อย่างไรก็ตามไม่อยากมีบุตรมาก และการที่มีบุตรไม่ตรงกับที่ตั้งใจไว้นั้น ส่วนใหญ่ตอบว่าคิดว่าเป็นเรื่องของธรรมชาติควบคุมไม่ได้ นอกจากนี้ส่วนใหญ่คือ ประมาณ 68.1% ของกลุ่มมีความเห็นว่า แม้จะมีรายได้เพิ่ม ก็ไม่อยากมีบุตรเพิ่ม เพราะเกรงว่าจะส่งผลเสียให้ลูกเรียนได้ไม่ดีพอ หรือต้องทำงานหาเงินไม่มีเวลาดูแลบุตร ส่วนผู้ที่ต้องการมีบุตรเพิ่มซึ่งมีอยู่ประมาณ 29.2% ของกลุ่มนั้น มักเป็นผู้มีบุตรเพียงคนเดียว จึงอยากได้บุตรเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะบุตรที่มีเพศตรงกันข้ามกับที่มีอยู่ สำหรับปัจจัยอื่นที่อาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับค่านิยมทางประชากร เช่น ความเห็นของสามีเกี่ยวกับจำนวนบุตรและเพศของบุตรนั้น ส่วนใหญ่คือ ประมาณ 66.7% ของกลุ่มตอบว่า สามีมีความเห็นตรงกับตนเองในเรื่องจำนวนบุตรและเพศของบุตร ส่วนอีกประมาณ 29.2% ของกลุ่มตอบว่า สามีมีความเห็นไม่ตรงกับของตน

ทางด้านความรู้เกี่ยวกับการคุมกำเนิดและประวัติการวางแผนครอบครัวนั้น ส่วนใหญ่คือ ประมาณ 88.9% ของกลุ่มตอบว่า ทราบเรื่องการคุมกำเนิดโดยได้เรียนรู้จากโรงพยาบาล

จากแพทย์ หรือศูนย์อนามัย ส่วนที่เหลือตอบว่า เรียนรู้จากญาติ เพื่อน และสื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์และวิทยุ และในสตรีกลุ่มทำงานนี้มีจำนวนเกินครึ่งของกลุ่ม คือ ประมาณ 73.6% ของกลุ่มยังไม่ได้ทำทหมัน ซึ่งก็อาจเป็นเพราะใช้วิธีคุมกำเนิดซึ่งได้เรียนรู้จากแหล่งข่าวข้างต้นแทนการทำทหมัน นอกจากนี้แล้ว ก็มีเหตุผลอื่น ๆ ประกอบอีกด้วย เช่น ยังอยากมีบุตรอีก กส่วอันตรายจากการทำทหมันหรือกลัวว่า การทำทหมันจะทำให้เสียสุขภาพ เป็นต้น

ทางด้านความต้องการที่จะย้ายถิ่นและแนวโน้มที่จะย้ายถิ่นต่อไปนี้ สำหรับความต้องการที่จะย้ายถิ่นนั้น ประมาณ 23.6% ของสตรีกลุ่มนี้ตอบว่า อยากอยู่เป็นการถาวรในกรุงเทพมหานคร ไม่คิดย้าย เนื่องจากที่อยู่ปัจจุบันคือกรุงเทพมหานครเป็นแหล่งที่สามารถทำมาหากินได้สะดวกอยู่แล้ว ส่วนผู้ที่ตอบว่าคิดจะย้ายถิ่นนั้นมีอยู่ราว 54.1% ของกลุ่มซึ่งได้ให้เหตุผลว่าเป็นเพราะคิดว่าการทำงานที่เรื่อจะเลิกที่สิ่งคิดจะย้ายไป นอกจากนี้แล้วตนเองยังหมดงานอีกด้วย จึงจะต้องหาที่ใหม่ที่สามารถจะหางานทำได้ นอกเหนือจากนี้ยังเห็นว่าลักษณะการทำงานในที่ใหม่มีค่ามากกว่าที่อยู่เดิม รวมทั้งยังเห็นว่าสภาพแวดล้อมคือแหล่งชุมชนแออัดนี้ไม่น่าอยู่ จึงอยากย้ายออกไป สำหรับแหล่งที่จะย้ายไปนั้นผู้ตอบเลือกภาคกลางมากที่สุด ภาครองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำหรับแนวโน้มของการย้ายถิ่นนั้น ส่วนมากตอบว่าจะย้ายก็ต่อเมื่อมีความจำเป็น เช่น โดนไล่ออกหรือถ้างานหมดไม่มีงานทำ สำหรับแหล่งที่จะย้ายเข้าถ้าเลือกได้นั้นผู้ตอบส่วนใหญ่ตอบว่าจะเลือกสถานที่ที่เจริญ หางานหาง่าย สามารถค้าขายได้ สำหรับการย้ายถิ่นในครั้งต่อไปนั้นประมาณ 6.9% ของกลุ่มตอบว่า อาจย้ายกลับถิ่นเดิมอีกประมาณ 55.6% ของกลุ่มตอบว่าอาจย้ายเพื่อหาที่ทำกินให้สบายขึ้นกว่าเดิม อีกราว 16.7% นั้นตอบว่าอาจย้ายเพื่อเปลี่ยนอาชีพ ส่วนความคาดหวังว่าจะได้จากการย้ายถิ่นนั้น ส่วนใหญ่คือประมาณ 51.4% ของกลุ่มหวังว่าจะได้งานทำ อีกราว 8.3% ของกลุ่มตอบว่าหวังว่าจะได้บ้านและที่ดิน ส่วนอีกประมาณ 11.1% นั้นหวังว่าจะมีเงินเก็บและอยู่ได้อย่างสบาย

ในกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสตรีย้ายถิ่นที่ไม่ทำงาน พบผลที่น่าสนใจหลายประการเช่นกัน คือทางด้านถิ่นที่ย้ายมา พบว่าย้ายมาจากจังหวัดต่าง ๆ ในภาคกลางมากที่สุด คือ ประมาณ 49.5% ของสตรีกลุ่มนี้ย้ายมาจากจังหวัดต่าง ๆ ในเขตภาคกลาง ส่วนรองลงมาเป็นผู้ที่ย้ายถิ่นมาจาก

ภาคตะวันออกเพียงเหนือซึ่งมีประมาณ 36.5% ของกลุ่ม ส่วนที่เหลือนั้นย้ายมาจากภาคเหนือ

ในด้านอายุ สตรีกลุ่มนี้มีผู้ที่อยู่ในช่วงอายุ 20 - 25 ปี เป็นจำนวนมากที่สุด คือประมาณ 55.7% ของกลุ่ม รองลงมาคือผู้ที่อยู่ในช่วงอายุ 26 - 31 ปี ซึ่งมีอยู่ประมาณ 31.4% ของกลุ่ม รองลงมาเป็นผู้ที่อยู่ในช่วงอายุ 32 - 45 ปี

ส่วนใหญ่ของสตรีกลุ่มนี้ คือประมาณ 41.3% ของกลุ่ม อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ระหว่าง 6 - 11 ปี ผู้ที่อาศัยอยู่เกิน 12 ปีมีเพียง 19.1% ของกลุ่ม และผู้ที่อาศัยอยู่ระหว่าง 1 - 5 ปี มีอยู่ประมาณ 39.7%

ทางด้านอาชีพเดิมนั้น ส่วนใหญ่คือประมาณ 65.1% ของกลุ่มมีอาชีพทางด้านเกษตรกรรม ทั้งทางด้านการทำนาและทำไร่ ที่มีอาชีพเป็นลูกจ้างมีอยู่ประมาณ 9.5% ของกลุ่มและที่มีอาชีพค้าขายมีอยู่ประมาณ 4.8% ของกลุ่ม ส่วนรายได้จากอาชีพเดิมนั้นมักไม่แน่นอน เนื่องจากรายได้ส่วนใหญ่เป็นจำนวนชั่วคราวไม่ใช้เงิน

ทางด้านการเปรียบเทียบความเป็นอยู่ระหว่างถิ่นที่อยู่เดิมกับที่อยู่ในปัจจุบันนั้น มีเพียง 38.0% ของสตรีกลุ่มนี้เห็นว่าตนเองมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น และอีก 20.6% เห็นว่าความเป็นอยู่ในกรุงเทพมหานครดีกว่าในเรื่องของความเจริญ อีกประมาณ 6.3% ของกลุ่มเห็นว่าความเป็นอยู่ไม่ดีขึ้น เพราะรู้สึกโดดเดี่ยว ส่วนอีก 17.5% ของกลุ่มเห็นว่าในกรุงเทพมหานครค่าครองชีพสูง ความเป็นอยู่จึงไม่ดีขึ้น ส่วนที่เหลืออีกประมาณ 9.5% ของกลุ่มนั้นเห็นว่าความเป็นอยู่เหมือนเดิม

ทางด้านสาเหตุของการย้ายถิ่นและเหตุผลในการเลือกกรุงเทพมหานคร เป็นแหล่งย้ายเข้านั้น ประมาณครึ่งหนึ่งของกลุ่ม คือประมาณ 49.2% ของกลุ่มให้เหตุผลว่า ย้ายออกเพื่อหางานทำเนื่องจากที่เดิมไม่มีงานทำ รายได้ต่ำ ส่วนอีกประมาณ 34.9% ของกลุ่มให้เหตุผลว่าย้ายออกเพื่อติดตามสามี ส่วนที่เหลือนั้นให้เหตุผลว่า ย้ายออกเนื่องจากความแห้งแล้งของท้องถิ่นหรือเหตุผลส่วนตัว ส่วนการเลือกย้ายเข้ากรุงเทพมหานครนั้นส่วนใหญ่ คือประมาณ 49.2% ของกลุ่มย้ายเข้ากรุงเทพมหานครเพื่อติดตามครอบครัว เช่น บิดา มารดา หรือสามี อีกประมาณ 34.9% ของกลุ่ม ย้ายเข้าเนื่องจากเห็นว่ากรุงเทพมหานครมีงานให้ทำมาก ส่วนที่เหลือนั้นย้ายเข้ากรุงเทพมหานครด้วยเหตุผลส่วนตัวต่าง ๆ

ทางด้านความรู้สึกเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของกรุงเทพมหานครนั้น ประมาณ 38.0% ของกลุ่มมีความรู้สึกว่าตนเองมีฐานะความเป็นอยู่ดีขึ้น อีก 20.6% ของกลุ่มรู้สึกว่ามีความเป็นอยู่ สะดวกสบายขึ้นซึ่งได้แก่ การมีน้ำประปา ไฟฟ้าใช้ ส่วนอีก 17.5% ของกลุ่มรู้สึกว่าค่าครองชีพ ในกรุงเทพมหานครสูงมาก ทำให้ต้องมีค่าใช้จ่ายสูงกว่าเดิม ฉะนั้นความเป็นอยู่จึงไม่ได้ดีขึ้นเลย ส่วนอีก 6.3% ของกลุ่ม เห็นว่าความเป็นอยู่ไม่ได้ดีขึ้น เพราะไม่มีญาติพี่น้อง ingsใครไม่ได้

ส่วนทางด้านความพอใจที่จะอาศัยอยู่ในแหล่งเดิมหรือในกรุงเทพมหานครนั้นประมาณ 25.4% ของกลุ่มตอบว่าชอบที่จะอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครเนื่องจากหางานทำได้ง่าย อีก ประมาณ 23.8% ของกลุ่มตอบว่าชอบที่จะอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครเพราะมีความสะดวกขึ้น แต่อีก 17.9% ของกลุ่มตอบว่าไม่ชอบอยู่ในกรุงเทพมหานคร อยากอยู่นอกเดิมเพราะญาติพี่น้อง ส่วนที่เหลือตอบว่าไม่ชอบกรุงเทพมหานครเพราะอยู่ที่เดิมสบายกว่า เช่น อยู่ได้อย่างสบายใจ และรายจ่ายของที่เดิมก็น้อยกว่าอยู่ในกรุงเทพมหานคร

ส่วนทางด้านค่านิยมทางประชากรนั้น ส่วนใหญ่ตอบว่าไม่อยากมีบุตรมาก เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี อยากมีบุตรประมาณ 2 คน ส่วนใหญ่คือประมาณ 35.0% ของกลุ่ม มีความพอใจกับจำนวนบุตรที่มีแล้ว ที่ตอบว่าไม่พอใจกับจำนวนบุตรซึ่งมีอยู่ประมาณ 30.1% ของกลุ่ม เป็นพวกที่มีบุตรเพียงคนเดียว ยังต้องการบุตรเพิ่มแต่ไม่อยากจะให้มีเพิ่มเกิน 2 คน และการที่มีจำนวนบุตรไม่ตรงกับที่ตั้งใจไว้นั้น ไม่ทราบว่าเป็นเพราะเหตุใด นอกจากนี้แล้วส่วนใหญ่คือ ราว ๆ 69.8% ของกลุ่มยังมีความเห็นว่า ถ้ามีรายได้เพิ่มขึ้น ก็ไม่อยากจะเพิ่มขึ้น เพราะเกรงว่าจะเลี้ยงได้ไม่ดีและเปื้อนเลี้ยงเด็ก สำหรับสำนึกนั้น ส่วนมากคือประมาณ 61.9% ของกลุ่ม ตอบว่ามีความเห็นตรงกับตนเองในเรื่องจำนวนบุตรและเพศของบุตร

ทางด้านความรู้เกี่ยวกับการคุมกำเนิดและประวัติการวางแผนครอบครัวนั้น เกือบทั้งหมด คือประมาณ 92.0% ของกลุ่มตอบว่า รู้เรื่องการคุมกำเนิดจากโรงพยาบาล ที่เหลือนั้นรู้จัก หนังสือพิมพ์และวิทยุ ในสตรีกลุ่มนี้มีประมาณ 3 ใน 4 ของกลุ่มหรือประมาณ 79.3% ของกลุ่มยัง ไม่ได้ทำหมันโดยให้เหตุผลว่ายังไม่ทำหมันเพราะมีบุตรเพียง 2 คนเท่านั้น หรือตนเองยังอยากมีลูกอีก หรือยังไม่แน่ใจเรื่องจำนวนบุตร นอกจากนี้ยังกลัวอันตรายจากการทำหมันด้วย

ทางด้านความต้องการที่จะย้ายถิ่นและแนวโน้มของการย้ายถิ่นต่อไปนั้น สำหรับความต้องการที่จะย้ายถิ่นนั้น ประมาณ 58.7% ของสตรีกลุ่มนี้อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นการถาวร ไม่อยากย้ายไปที่อื่น เนื่องจากกรุงเทพมหานครเป็นแหล่งงาน อาจหางานทำได้ นอกจากนี้ยังมีความสะดวกสบาย รายได้และฐานะทางเศรษฐกิจดี อีกทั้งญาติพี่น้องก็มาอยู่ที่หมดแล้ว อีกประมาณ 39.7% ของกลุ่มตอบว่าอยากย้ายเนื่องจากในกรุงเทพมหานครมีค่าใช้จ่ายสูงไม่คุ้มที่ทำได้ นอกจากนี้ยังอาจถูกไล่ออกจากการทำงานด้วย ส่วนจังหวัดที่เลือกไปนั้น ต้องการย้ายไปในจังหวัดในภาคกลางมากที่สุด เพราะมีสถานะทางเศรษฐกิจดี รองลงไปเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สำหรับแนวโน้มของการย้ายถิ่นนั้น ส่วนใหญ่จะตอบว่าจะย้ายก็ต่อเมื่อโดนไล่ออก หรือเพื่อที่จะมีที่ดินทำกินของตนเอง หรือเพื่อมีงานทำ สำหรับแหล่งที่ย้ายเข้าถ้าเลือกได้นั้น ส่วนใหญ่ตอบว่าต้องการย้ายไปอยู่ในที่มีความเจริญ หางานง่าย ค่าใช้จ่ายมากที่สุด สิ่งที่คาดหวังว่าจะได้รับจากการย้ายถิ่นนั้น ส่วนใหญ่คือประมาณ 49.2% ของกลุ่มตอบว่า หวังจะได้งานทำ มีความเป็นอยู่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งฐานะทางเศรษฐกิจ ส่วนที่เหลือของกลุ่มนั้นหวังจะมีบ้านและที่ดินและมีเงินเก็บ ถ้าจะย้ายต่อไป ส่วนใหญ่คือประมาณ 39.7% ของกลุ่มตอบว่า อาจย้ายเพื่อหาที่ทำการให้สบายขึ้นกว่าเดิม อีก 17.5% ของกลุ่มตอบว่าอาจย้ายเพื่อหาที่อยู่อาศัย ส่วนอีก 9.5% ของกลุ่มนั้นตอบว่าอาจย้ายเพื่อกลับภูมิลำเนาเดิม

อภิปรายผล

เมื่อเปรียบเทียบสตรีย้ายถิ่นกลุ่มทำงานกับไม่ทำงานแล้ว พบว่าโดยทั่วไปทั้งสองกลุ่มมีความคล้ายคลึงกันหลาย ๆ เรื่อง เช่น ในเรื่องสภาพต่าง ๆ นั้น พบว่า สตรีทั้งสองกลุ่มได้ทำการย้ายถิ่นในลักษณะเดียวกันคือ ในลักษณะที่เรียกว่า การย้ายภายในภาคเดียวกัน ซึ่งลักษณะการย้ายนี้ก็ได้พบในงานวิจัยอื่น ๆ เกี่ยวกับการย้ายถิ่นของประชากรไทย กล่าวคือ ประชากรไทยจะย้ายถิ่นในระยะทางใกล้มากกว่าไกล โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะย้ายภายในภาคเดียวกันมากกว่าย้ายระหว่างภาค และถ้าหากจะย้ายเป็นระยะทางไกล ก็มักมุ่งสู่กรุงเทพมหานครเท่านั้น ซึ่งก็สอดคล้องกับผลงานวิจัยนี้ คือ สตรีในกลุ่มตัวอย่างจะย้ายในลักษณะการย้ายภายในภาคมากที่สุด

รองลงไปคือ การย้ายจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมุ่งสู่เขตกรุงเทพมหานคร ทางด้านอายุนั้น สตรีทั้งสองกลุ่มจะมีอายุเฉลี่ยประมาณ 26 - 31 ปี ซึ่งผลอันนี้ก็คล้ายคลึงกับผลการวิจัยที่พบในงานวิจัยอื่นทางประชากรของไทย ที่พบว่า ผู้ย้ายถิ่นมักเป็นผู้อยู่ในวัยเจริญพันธุ์ คือ มีอายุระหว่าง 20 - 29 ปี และผลอันนี้ยังคล้ายคลึงกับผลที่ได้พบในงานวิจัยเรื่องการย้ายถิ่นในต่างประเทศด้วย ทางด้านระดับการศึกษานั้น ทั้งสองกลุ่มมีระดับการศึกษาในระดับเดียวกัน คือ เป็นผู้จบการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ทางด้านอาชีพก่อนการย้ายถิ่นนั้น สตรีทั้งสองกลุ่มมีอาชีพคล้ายกันคือ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร หรือเป็นลูกจ้าง หรือทำการค้าขายซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นการค้าขายผลิตผลทางการเกษตรนั่นเอง รายได้ที่ได้รับจากการทำงานนี้ก็ไม่น่าแน่นอน เพราะเป็นการทำงานที่ทำร่วมกับคนอื่น ๆ ในครอบครัว นอกจากนี้แล้วส่วนใหญ่ของสตรีทั้งสองกลุ่มยังอาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร ในระยะเวลาคล้ายกัน คือประมาณ 6 - 11 ปี นอกจากนี้เมื่อเปรียบเทียบความเป็นอยู่ระหว่างถิ่นเดิมกับกรุงเทพมหานคร ก็พบว่าทั้งสองกลุ่มเห็นว่า ความเป็นอยู่ในกรุงเทพมหานครดีกว่า เนื่องจากตนเองมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น และชีวิตมีความสะดวกสบายขึ้น (ดูตารางที่ 1) ทางด้านค่านิยมทางประชากร เช่น จำนวนบุตรและเพศของบุตรนั้น ทั้งสองกลุ่มมีความเห็นคล้ายคลึงกัน คือ เพศของบุตรไม่เป็นปัญหาสำคัญ เพศใดก็ได้ ต้องการมีบุตรประมาณ 2 - 3 คน และพอใจกับจำนวนบุตรที่มีอยู่แล้ว (ดูตารางที่ 2) ต้องการบุตรเพิ่มหากมีคนเดียว และหากมีรายได้เพิ่มก็ไม่อยากมีบุตรเพิ่ม เพราะเกรงมีปัญหาทางด้าน การเลี้ยงดู สำหรับสำมินั้นมีความเห็นตรงกันเกี่ยวกับจำนวนบุตรและเพศของบุตร นอกจากนี้แล้วทั้งสองกลุ่มยังมีความรู้เกี่ยวกับการคุมกำเนิด โดยได้รับความรู้จากโรงพยาบาล ศูนย์อนามัย สื่อสารมวลชน และญาติพี่น้อง (ดูตารางที่ 3) สตรีทั้งสองกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ยังไม่ได้มีการทำคุมกำเนิดอย่างถาวร ได้แก่ การทำหมัน (ดูตารางที่ 4) เนื่องจากยังไม่แน่ใจเรื่องจำนวนบุตร ยังมีบุตรจำนวนน้อยอยู่ หรือวิธีคุมกำเนิดแล้วจึงไม่จำเป็นต้องทำหมัน นอกจากนี้แล้วยังไม่แน่ใจในความปลอดภัยของการทำหมัน รวมทั้งผลที่จะเกิดขึ้นหลังการทำหมันด้วย คือ กลัวว่าจะมีอันตรายในการผ่าตัดทำหมัน และเมื่อทำหมันแล้วจะทำให้ตนเองทำงานหนักไม่ได้ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วเมื่อดูทางด้านสำมิของสตรีกลุ่มนี้ก็พบว่า ส่วนใหญ่ของสำมิก็ยังไม่ได้ทำหมันเช่นกัน โดยให้

เหตุผลว่า กลัวผลที่จะตามมาจากการทำหมั้น เช่น ลู่สภาพอ่อนแอ ทำงานหนักไม่ได้ เหตุผลรองลงไปก็คือ ยังอยากมีบุตรอีก

อย่างไรก็ดี พบว่าสตรีทั้งสองกลุ่มมีความแตกต่างกันในบางเรื่อง อาทิเช่น เหตุผลในการย้ายออกจากถิ่นเดิม (ดูตารางที่ 5) ซึ่งถึงแม้ว่าสตรีทั้งสองกลุ่มจะให้เหตุผลว่าย้ายถิ่นออกเนื่องจากติดตามครอบครัว และเพื่อเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ แต่กลุ่มสตรีย้ายถิ่นที่ทำงานก็ให้เหตุผลทางด้านการติดตามครอบครัวออกมามากกว่าอย่างอื่น ส่วนสตรีย้ายถิ่นที่ไม่ทำงานนั้นให้เหตุผลเนื่องจากสภาพความบีบคั้นทางเศรษฐกิจของถิ่นเดิมมากกว่า ส่วนเหตุผลในการย้ายเข้ากรุงเทพมหานครนั้น สตรีย้ายถิ่นที่ทำงานและไม่ทำงานตอบว่าเพราะต้องการติดตามครอบครัวเข้ามา แต่กลุ่มสตรีที่ไม่ทำงานเน้นเหตุผลทางด้านปัจจัยดึงดูดทางเศรษฐกิจของเมืองมากกว่า คือตอบว่า เพราะเขตกรุงเทพมหานครมีงานให้ทำมาก ทางด้านความรู้สึกเกี่ยวกับความเป็นอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครนั้น กลุ่มสตรีย้ายถิ่นที่ทำงานมีความรู้สึกว่าเป็นอยู่ของตนเองดีขึ้น มีรายได้มากกว่าเดิม ส่วนกลุ่มสตรีย้ายถิ่นที่ไม่ทำงานนั้น ถึงแม้ว่าจะมีผู้มีความรู้สึกเช่นเดียวกับกลุ่มสตรีย้ายถิ่นที่ทำงาน แต่ก็ยังมีเป็นจำนวนสูงที่รู้สึกว่าความเป็นอยู่ไม่ดีขึ้น เพราะค่าใช้จ่ายสูงและขาดญาติพี่น้อง เช่นเดียวกับความพอใจที่จะอาศัยอยู่ในถิ่นเดิมหรืออยู่ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่า ถึงแม้ว่าสตรีทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่จะตอบว่าพอใจที่จะอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครมากกว่า แต่กลุ่มสตรีที่ไม่ทำงานมีความพอใจที่จะอาศัยอยู่ในถิ่นเดิมมากกว่า ทางด้านความต้องการที่จะย้ายกลับถิ่นเดิมนั้น ถึงแม้ว่าทั้งสองกลุ่มมีความต้องการที่จะอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นการถาวร แต่กลุ่มสตรีย้ายถิ่นที่ไม่ทำงานมีความต้องการที่จะย้ายกลับถิ่นเดิมมากกว่า (ดูตารางที่ 8) เนื่องจากมีปัญหาด้านค่าครองชีพ ส่วนในกลุ่มสตรีย้ายถิ่นที่ทำงานนั้นถึงแม้ว่าจะมีผู้ตอบว่าคิดย้ายถิ่นอยู่เป็นจำนวนสูงให้เหตุผลว่าจะย้ายออกหรือจะย้ายกลับถิ่นเดิมก็ต่อเมื่อโดนไล่ออกหรือหมดงาน ส่วนแนวโน้มของการย้ายถิ่นนั้นถ้าหากไม่จำเป็นก็ไม่อยากย้าย จะย้ายก็ต่อเมื่อมีความบีบคั้น เช่นไม่มีที่อยู่ สำหรับท้องถิ่นที่จะไปนั้น อยากไปในที่ที่เจริญ ค่าขายได้ แต่กลุ่มสตรีย้ายถิ่นที่ไม่ทำงานเน้นความสำคัญของสภาพทางเศรษฐกิจของท้องถิ่นที่จะไปมากกว่า ส่วนทางด้านความคาดหวังเกี่ยวกับการย้ายถิ่นนั้น ทั้งสองกลุ่มเน้นความคาดหวังทางด้านเศรษฐกิจมาก

ที่สุด (ดูตารางที่ 7) กล่าวคือ ต้องการที่จะได้งานทำ ต้องการที่จะมีรายได้ดีเพื่อจะได้มีเงินเหลือเก็บและอยู่อย่างสบาย นอกนั้นก็หวังที่จะได้มีบ้านและที่ดินเพื่ออยู่อาศัยซึ่งก็นับเป็นคำตอบด้านเหตุผลทางด้านเศรษฐกิจอีกเช่นกัน

ตารางที่ 1

เปรียบเทียบความเป็นอยู่ระหว่างถิ่นเดิมกับในกรุงเทพมหานคร

สตรีย้ายถิ่นที่ทำงาน		สตรีย้ายถิ่นที่ไม่ทำงาน	
อยู่ในถิ่นใหม่มีรายได้ดีขึ้น	14	ในถิ่นใหม่ค่าครองชีพสูงมากทำให้	11
แต่ค่าใช้จ่ายก็สูงขึ้น	(19.4)	ต้องมีค่าใช้จ่ายสูงกว่าเดิม ฐานะ	(4.5)
		ไม่ดีขึ้น	
อยู่ในถิ่นใหม่ความเป็นอยู่ดีขึ้น	35	อยู่ในถิ่นใหม่ ฐานะความเป็นอยู่	24
มีงานทำ ฐานะดีขึ้น	(48.6)	ทางด้านเศรษฐกิจดีขึ้น	(38.0)
ถิ่นใหม่มีความเจริญกว่า	10	ถิ่นใหม่มีความเจริญกว่า	13
สะดวกสบายกว่า	(13.9)	สะดวกสบายกว่า	(20.6)
ที่เดิมสบายกว่า	7	ความเป็นอยู่เหมือนเดิม	6
	(9.7)		(9.5)
ที่เดิมลำบากกว่า	3	ความเป็นอยู่ไม่ดีขึ้นเพราะรู้สึก	4
	(9.7)	โดดเดี่ยว ไม่มีญาติพี่น้อง	(6.3)
ไม่แตกต่าง	3	ไม่ตอบ	5
	(4.2)		(7.9)

สตรีย้ายถิ่นที่ทำงาน		สตรีย้ายถิ่นที่ไม่ทำงาน	
ไม่ตอบ	3 (4.2)	-	
รวม	72 (105)	รวม	63 (100)

ตารางที่ 2

ความต้องการเกี่ยวกับจำนวนบุตร¹ เพศของบุตร²

สตรีย้ายถิ่นที่ทำงาน		สตรีย้ายถิ่นที่ไม่ทำงาน	
พอใจกับจำนวนบุตรในปัจจุบัน	53 (73.6%)	พอใจกับจำนวนบุตรในปัจจุบัน	24 (38.0%)
ไม่พอใจกับจำนวนบุตรในปัจจุบัน	10 (13.9%)	ไม่พอใจกับจำนวนบุตรในปัจจุบัน	19 (30.1%)
ไม่ตอบ	9 (12.5%)	ไม่ตอบ	20 (31.7%)
รวม	72 (100%)	รวม	63 (100%)

¹ ในปัจจุบัน กลุ่มสตรีย้ายถิ่นที่ทำงานมีบุตรโดยเฉลี่ย 3 คน ส่วนสตรีย้ายถิ่นที่ไม่ทำงานมีบุตรโดยเฉลี่ย 2 คน

² ทางด้านเพศของบุตรนั้น สตรีย้ายถิ่นทั้งสองกลุ่มมีความเห็นคล้ายกัน คือเพศของบุตรไม่ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญ มีบุตรเพศใดก็ได้

ตารางที่ 3

ความรู้เกี่ยวกับการคุมกำเนิด

สตรีย้ายถิ่นที่ทำงาน		สตรีย้ายถิ่นที่ไม่ทำงาน	
รู้เรื่องการคุมกำเนิดจากโรงพยาบาล แพทย์และคูนยอนามัย	64 (88.9%)	รู้เรื่องการคุมกำเนิดจากโรงพยาบาล และคูนยอนามัย	55 (92.0%)
รู้เรื่องการคุมกำเนิดจากสื่อมวลชน เช่น วิทยุ หนังสือพิมพ์	2 (2.8%)	รู้เรื่องการคุมกำเนิดจากหนังสือพิมพ์ และวิทยุ	1 (3.1%)
รู้เรื่องการคุมกำเนิดจากญาติพี่น้อง และเพื่อน	4 (5.6%)	รู้เรื่องการคุมกำเนิดจากญาติพี่น้อง และเพื่อนหรือคนรู้จัก	1 (1.58%)
ไม่ทราบเรื่อง	2 (2.5%)	ไม่ทราบเรื่อง	5 (7.9%)
รวม	72 (100%)	รวม	63 (100%)

ตารางที่ 4
ประวัติการทำหมัน¹

สตรีย้ายถิ่นที่ทำงาน		สตรีย้ายถิ่นที่ไม่ทำงาน	
ทำหมันแล้ว	19 (26.4%)	ทำหมันแล้ว	9 (14.2%)
ยังไม่ทำหมัน	53 (73.6%)	ยังไม่ทำหมัน	50 (79.3%)
ไม่ตอบ	-	ไม่ตอบ	4 (6.3%)
รวม	72 (100%)	รวม	63 (100%)

¹ ในสตรีทั้งสองกลุ่มนี้นอกจากจะพบว่ามีส่วนจำนวนผู้ที่ได้ทำหมันแล้วอยู่ในระดับต่ำแล้ว ยังพบว่า มีจำนวนสามีที่รับการทำหมันแล้วอยู่ในระดับต่ำอีกด้วยคือพบว่าประมาณ 98.6% ของสามีของสตรีย้ายถิ่นกลุ่มทำงาน และประมาณ 95.8% ของสตรีย้ายถิ่นกลุ่มไม่ทำงานยังไม่ได้ทำหมัน

ตารางที่ 5

สาเหตุของการย้ายถิ่นออกจากภูมิภาคเดิมน

สตรีย้ายถิ่นที่ทำงาน		สตรีย้ายถิ่นที่ไม่ได้ทำงาน	
เพื่อหางานทำ	20 (27.8%)	เพื่อหางานทำ	31 (49.2%)
ย้ายออกเพราะติดตามครอบครัว และสามี	37 (51.4%)	ย้ายออกเพราะติดตามสามี หรือครอบครัว	22 (34.9%)
ถิ่นเดิมแห้งแล้งและไม่มีงานให้ทำ	11 (15.3%)	ถิ่นเดิมแห้งแล้งไม่มีงานทำ	5 (7.9%)
เพราะเหตุผลส่วนตัว	4 (5.6%)	เพราะเหตุผลส่วนตัว	5 (7.9%)
รวม	72 (100%)	รวม	63 (100%)

ตารางที่ 6

สาเหตุในการเลือกกรุงเทพมหานคร เป็นแหล่งย้ายเข้า

สตรีย้ายถิ่นที่ทำงาน	สตรีย้ายถิ่นที่ไม่ได้ทำงาน
เพราะกรุงเทพมหานครมีงานให้ทำมาก สามารถหางานทำได้ 28 (38.9%)	เพราะกรุงเทพมหานครมีความ เจริญทางด้านเศรษฐกิจ มีงาน ให้ทำมาก 22 (34.9%)
เพราะย้ายตามครอบครัว เช่น บิดา มารดา ลำมี หรือญาติพี่น้อง 42 (58.3%)	เพราะย้ายตามลำมี บิดามารดา และญาติพี่น้อง 31 (49.2%)
เพราะกรุงเทพมหานครเจริญกว่า ในชนบท 2 (2.8%)	เพราะกรุงเทพมหานครเจริญกว่า ในชนบท 1 (1.6%)
เพราะเหตุผลส่วนตัว -	เพราะเหตุผลส่วนตัว 9 (14.3%)
รวม 72 (100%)	รวม 63 (100%)

ตารางที่ 7

สิ่งที่คาดหวังจากการย้ายถิ่น

สตรีย้ายถิ่นที่ทำงาน		สตรีย้ายถิ่นที่ไม่ทำงาน	
หวังว่าจะได้งานทำ	37 (51.4%)	หวังว่าจะได้งานทำ	31 (49.2%)
หวังว่าจะได้บ้านและที่ดิน	6 (8.3%)	หวังว่าจะได้บ้านและที่ดิน	8 (12.7%)
หวังว่าจะมีเงินเก็บและอยู่ อย่างสบาย	8 (11.1%)	หวังว่าจะมีเงินเก็บและอยู่ อย่างสบาย	7 (11.1%)
ไม่หวังอะไร	7 (9.7%)	ไม่หวังอะไร	6 (9.5%)
เหตุผลส่วนตัว	14 (19.4%)	ไม่ตอบ	11 (17.5%)
รวม	72 (100%)		63 (100%)

ตารางที่ 8

สิ่งที่อาจทำให้ต้องย้ายถิ่นในครั้งต่อไป

สตรีย้ายถิ่นที่ทำงาน		สตรีย้ายถิ่นที่ไม่ทำงาน	
อาจย้ายเพื่อหาที่ทำกินที่ละ สบายขึ้นกว่าเดิม	40 (55.6%)	อาจย้ายเพื่อหาที่ทำกินที่ละ สบายขึ้นกว่าเดิม	25 (39.7%)
อาจย้ายเพื่อให้ตนเองมี ความเจริญขึ้น เช่น มีบ้านที่ดินอยู่อาศัย	12 (16.7%)	อาจย้ายเพื่อหาที่อยู่อาศัย	11 (17.5%)
อาจย้ายเพื่อกลับบ้านเดิม	5 (6.9%)	อาจย้ายเพื่อกลับบ้านเดิม	6 (9.5%)
อาจย้ายเพื่อเปลี่ยนอาชีพ	2 (2.8%)	อาจย้ายเพื่อเปลี่ยนอาชีพ	1 (1.6%)
ไม่มีความเห็นและอาจไม่ย้าย	13 (18.1%)	ไม่มีความเห็นและอาจไม่ย้าย	19 (30.2%)
รวม	72 (100%)	รวม	63 (100%)

ผลของการวิจัยนี้ทั้งที่สนับสนุนและไม่สนับสนุนข้อสมมุติฐานหรือความคาดหวังของผู้วิจัยที่วางไว้แต่ต้น ดังนี้คือ

1. ที่คาดหวังไว้ว่า สตรีย้ายถิ่นจากชนบทสู่เขตกรุงเทพมหานครในกลุ่มตัวอย่าง มีความรู้สึกว่าเป็นอยู่ของตนดีขึ้น และได้เปลี่ยนค่านิยมทางประชากร คือ ต้องการมีขนาดครอบครัวเล็กลง และยอมรับการวางแผนครอบครัวนั้น พบว่า สตรีในกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มคือ กลุ่มสตรีย้ายถิ่นที่ทำงานและไม่ทำงาน มีความรู้สึกว่าเป็นอยู่ของตนดีขึ้นทั้งทางด้านฐานะทาง เศรษฐกิจและสภาพความเป็นอยู่ด้านอื่น เช่น ความสะดวกสบายของชีวิต โดยทั้งสองกลุ่มตอบว่า ฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น นอกจากนี้ยังมีความสะดวกสบายเนื่องจากมีน้ำประปา ไฟฟ้าใช้ และเดินทางไปมาสะดวก อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบระหว่าง สตรีย้ายถิ่นกลุ่มทำงานและกลุ่มไม่ทำงานแล้ว พบว่า สตรีย้ายถิ่นกลุ่มทำงานมีความพอใจในฐานะความเป็นอยู่ของตนในกรุงเทพมหานครมากกว่าสตรีกลุ่มไม่ทำงาน และยังคงมีความรู้สึกในทางลบต่อถิ่นเดิมของตนมากกว่าสตรีกลุ่มที่ไม่ทำงาน กล่าวคือ ในสตรีกลุ่มนี้มีเป็นจำนวนน้อยที่ตอบว่าที่เดิมสบายกว่า หรือความเป็นอยู่เหมือนเดิม ซึ่งไม่เหมือนกับสตรีย้ายถิ่นกลุ่มไม่ทำงานที่ให้คำตอบทางด้านนี้มากกว่า ส่วนการเปลี่ยนค่านิยมทางประชากรนั้น พบว่า สตรีทั้งสองกลุ่มมีความตั้งใจที่จะมีบุตรน้อยหรือตั้งใจจะมีครอบครัวขนาดเล็กลงกว่าเดิม คือตั้งใจมีบุตรโดยเฉลี่ย 2 - 3 คน และในปัจจุบันก็มีบุตรอยู่ในจำนวนนี้ และมีความพอใจกับจำนวนบุตรที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้แล้ว และในอนาคตก็ไม่อยากมีบุตรมาก อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบสตรีทั้งสองกลุ่มในด้านคำตอบเกี่ยวกับค่านิยมทางประชากรแล้ว พบว่าสตรีย้ายถิ่นที่ทำงานมีความพอใจในจำนวนบุตรที่มีในปัจจุบันมากกว่าสตรีย้ายถิ่นกลุ่มไม่ทำงาน การที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นด้วย สตรีย้ายถิ่นกลุ่มทำงานมีบุตรจำนวนที่ต้องการแล้วคือประมาณ 3 คน ในขณะที่กลุ่มสตรีย้ายถิ่นที่ไม่ทำงาน มีบุตรเฉลี่ยเพียง 2 คน ซึ่งทำให้สตรีกลุ่มนี้มีความรู้สึกที่ตนเองมีบุตรน้อยไป นอกจากนี้แล้วเมื่อได้พิจารณาด้านอายุของสตรีทั้งสองกลุ่มแล้วพบว่า กลุ่มสตรีย้ายถิ่นที่ไม่ทำงานมีจำนวนสตรีที่มีอายุน้อยคือผู้ที่อายุน้อยระหว่าง 20 - 25 ปีเป็นจำนวนมาก และสตรีอายุน้อยนี้มีบุตรเพียงคนเดียว เหตุนี้อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้สตรีกลุ่มไม่ทำงานยังไม่มีความพอใจกับจำนวนบุตรที่มีอยู่อยากมีบุตรเพิ่มขึ้น แต่ก็ไม่ต้องการมีบุตรมากจนเกินไป เมื่อพิจารณาปัจจัยที่อาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับขนาดของครอบครัวที่ต้องการ เช่น ค่านิยมเกี่ยวกับเพศของบุตร และระยะเวลาที่วางแผนครอบครัว ก็พบว่า สำหรับสตรีในกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยนี้ เพศของบุตรไม่มีอิทธิพลมากนัก สตรีทั้งในกลุ่มทำงาน

และไม่ทำงานเห็นว่า มีบุตรเพศใดก็ได้ ประการสำคัญที่อาจมีส่วนช่วยให้สตรีในกลุ่มตัวอย่างไม่มี
 ค่านิยมเกี่ยวกับเพศของบุตรนั้น อาจมาจากการที่สามีของสตรีในกลุ่มตัวอย่างนี้ ไม่มีความต้องการ
 เป็นพิเศษที่จะได้บุตรเพศใดเพศหนึ่งโดยเฉพาะ และความคิดเห็นด้านจำนวนบุตรและเพศของบุตร
 ยังตรงกับของภรรยาด้วย การที่เป็นเช่นนี้อาจเกิดจากภาวะทางเศรษฐกิจที่รัดตัวทำให้สามีเห็นความ
 จำเป็นของการมีจำนวนบุตรให้น้อยลง และลดความสำคัญของเพศของบุตรลงไป เมื่อพิจารณาถึงระยะ
 เวลาของการวางแผนครอบครัวของสตรีในกลุ่มตัวอย่าง พบว่าสตรีในกลุ่มตัวอย่างนี้ได้มีการวางแผน
 ครอบครัว เช่น การคุมกำเนิดมาเป็นเวลานานพอสมควรคือ ได้มีการคุมกำเนิดมาเป็นเวลาโดยเฉลี่ย
 ประมาณ 7 ปี

ทางด้าน การวางแผนครอบครัวอย่างถาวร คือ การทำหมันนั้น สตรีทั้งสองกลุ่มยังไม่นิยมทำ
 หมัน เนื่องจากยังมีความเกรงกลัวการทำหมันตลอดจนผลหลังการทำหมันประการหนึ่ง อีกประการ
 หนึ่ง อาจเป็นด้วยเห็นว่าได้ใช้การคุมกำเนิดแล้ว และได้ผลดีจึงนิยมใช้มากกว่าการทำหมัน

โดยสรุป ผลของการวิจัยนี้ถึงแม้ว่าจะไม่เป็นไปตามความคาดหวังโดยตรงที่ว่า ระดับความ
 เป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านเศรษฐกิจ จะช่วยให้บุคคลลดขนาดของครอบครัวลง และยอมรับ
 การวางแผนครอบครัวมากขึ้น แต่ก็ได้แสดงให้เห็นแนวโน้มหลายประการของความสัมพันธ์ระหว่างระดับ
 ความเป็นอยู่กับค่านิยมทางประชากร กล่าวคือ ระดับเศรษฐกิจช่วยทำให้บุคคลพยายามลดขนาดของ
 ครอบครัวของตนเองให้อยู่ในขนาดพอดี เช่น ในการวิจัยนี้สตรีในกลุ่มตัวอย่างต้องการมีบุตรน้อยคน
 เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจของตน และเมื่อมีบุตรขนาดที่ต้องการแล้วก็ไม่ยอมมีเพิ่มอีกเพราะ
 เกรงจะมีบุตรมากเกินไป นอกจากนี้แล้ว ก็ยังลดความสำคัญทางด้านเพศของบุตรลงไป เป็นเห็นว่ามีบุตร
 เพศใดก็ได้ นอกจากนี้แล้วก็ยังมีการยอมรับการวางแผนครอบครัว เช่น การคุมกำเนิด และได้ใช้การ
 คุมกำเนิดเป็นเวลานานปี ถึงแม้ว่าจะยังไม่ยอมรับการคุมกำเนิดอย่างถาวร เช่น การทำหมัน เนื่อง
 จากยังไม่แน่ใจในเรื่องผลดีและผลเสียของการทำหมัน

2. ที่คาดหวังไว้ว่า การย้ายถิ่นทำให้สตรีในกลุ่มตัวอย่างเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางประชากร คือ
 ค่านิยมเกี่ยวกับการมีบุตร เพศของบุตร และการวางแผนครอบครัว ได้แก่ การคุมกำเนิด
 และการทำหมันนั้น พบว่า สตรีย้ายถิ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีความต้องการที่จะมีบุตรจำนวนน้อยมาแต่เดิม

แต่เมื่อย้ายเข้ามาในเขตเมืองก็พยายามลดขนาดของครอบครัวให้เหมาะกับสภาพเศรษฐกิจ และมีความต้องการครอบครัวขนาดเล็กเฉลี่ยบุตรประมาณ 2 - 3 คน เมื่อมีจำนวนบุตรตามต้องการแล้วก็ไม่มีความประสงค์ที่จะมีบุตรเพิ่มขึ้นถึงแม้ว่าจะมีรายได้ของครอบครัวเพิ่มขึ้นก็ตาม นอกจากนี้แล้ว ความจำเป็นที่จะต้องมีขนาดของครอบครัวให้พอเหมาะกับสภาพทางเศรษฐกิจ ทำให้สตรีกลุ่มตัวอย่างลดความสำคัญของเพศของบุตรลง และได้มีการรับการวางแผนครอบครัวมาใช้ในส่วนตัวเป็นวิธีที่ตนเองแน่ใจว่าไม่มีผลเสีย เช่น การคุมกำเนิด เป็นต้น ส่วนวิธีการทำหมันยังไม่ยอมรับเนื่องจากยังเกรงกลัวอันตรายที่จะเกิดจากการทำหมัน

อาจสรุปได้จากผลการวิจัยนี้ว่า ได้สนับสนุนความคาดหวังในข้อนี้คือ การย้ายถิ่นมีผลต่อการเปลี่ยนค่านิยมทางประชากรของสตรีที่ทำการย้ายถิ่น

3. ที่คาดหวังไว้ว่า การย้ายถิ่นของสตรีในกลุ่มตัวอย่าง มีสาเหตุมาจากปัจจัยผลสัมฤทธิ์ทางด้านเศรษฐกิจ และมุ่งสู่กรุงเทพมหานคร เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวทางด้านเศรษฐกิจ และการย้ายนี้จะตกอยู่ในชนิดการย้ายแบบเพื่อรักษาสภาพชีวิตเดิม (Conservative Migration) มากกว่าแบบเพื่อแสวงหาสิ่งใหม่ (Innovating Migration) พบว่าปัจจัยผลสัมฤทธิ์ทางด้านเศรษฐกิจ เช่น ความแห้งแล้งของถิ่นเดิม การไม่มีงานทำ หรือการมีรายได้ต่ำในถิ่นเดิม มีส่วนสำคัญในการผลักดันให้สตรีกลุ่มนี้ย้ายถิ่นออก ในการวิจัยนี้ประมาณเกือบครึ่งหนึ่งของสตรีย้ายถิ่นทั้งกลุ่มทำงานและกลุ่มไม่ทำงานตอบว่า ได้ย้ายถิ่นออกเนื่องจากสาเหตุทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การไม่มีงานทำและความแห้งแล้งของถิ่นเดิม ฉะนั้นจึงอาจนับได้ว่าการย้ายถิ่นของสตรีกลุ่มตัวอย่างนี้ตกอยู่ในชนิดของการย้ายถิ่นแบบเพื่อรักษาสภาพชีวิตเดิม และการนับว่าการย้ายถิ่นของสตรีกลุ่มตัวอย่างตกอยู่ในชนิดของการย้ายถิ่นแบบนี้ก็เนื่องจากการย้ายของสตรีกลุ่มนี้มีสาเหตุสำคัญมาจากปัจจัยผลสัมฤทธิ์ทางด้านเศรษฐกิจซึ่งสภาพการย้ายแบบนี้ถือเป็นการย้ายแบบเพื่อรักษาสภาพชีวิตเดิม (Conservative Migration) ตามแนวคิดของนักประชากรศาสตร์ส่วนมาก (Fairchild, 1925 : Petersen, 1955 : Meinkoth, 1962) ส่วนสาเหตุสำคัญของการเลือกกรุงเทพมหานครเป็นแหล่งย้ายเข้านั้น ปัจจัยดังกล่าวทางด้านเศรษฐกิจของเขตกรุงเทพมหานคร อันได้แก่ การมีงานให้ทำ เป็นจำนวนมาก ทั้งในด้านจำนวนและชนิดของงาน เป็นสาเหตุสำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้สตรีกลุ่มเลือกย้ายเข้ากรุงเทพมหานคร คือเกือบ 40% ของสตรีในกลุ่มตัวอย่างทั้งที่ทำงานและไม่ทำงานให้เหตุผลว่าเลือกย้ายเข้ากรุงเทพมหานครเนื่องจากกรุงเทพมหานครมีความเจริญทางด้านเศรษฐกิจ

ฉะนั้น เมื่อพิจารณาจากสาเหตุของการย้ายถิ่นของสตรีในกลุ่มตัวอย่างนี้ทั้งทางด้านการย้ายออกจากถิ่นเดิม และการย้ายเข้าสู่ถิ่นใหม่แล้ว จะเห็นได้ว่าการย้ายถิ่นของสตรีในกลุ่มตัวอย่างนี้ตกอยู่ในชนิดการย้ายแบบเพื่อรักษาสภาพชีวิตเดิมมากกว่าแบบเพื่อแสวงหาสิ่งใหม่ ทั้งนี้เพราะสตรีกลุ่มนี้ย้ายออกจากถิ่นเดิมเพราะความกดดันทางด้านเศรษฐกิจของถิ่นเดิมเป็นตัวผลักดันให้ย้ายออก และเพื่อสนองความต้องการนี้จึงได้เลือกย้ายเข้าถิ่นที่มีความเจริญกว่าทางด้านเศรษฐกิจ อันได้แก่ เขตกรุงเทพมหานคร การย้ายที่ตกอยู่ในแบบเพื่อรักษาสภาพชีวิตเดิมของสตรีกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้ก็เป็นแบบเดียวกับการย้ายถิ่นของชาวชนบทสู่เขตเมืองของไทยที่พบในงานวิจัยหลายอัน เช่น งานวิจัยของ Meinkoth (2505) เพ็ญพร ธีระสวัสดิ์ (2513) และงานวิจัยของกรมแรงงาน (2508) เป็นต้น

ฉะนั้น จึงอาจสรุปได้ว่า การย้ายถิ่นของสตรีในกลุ่มตัวอย่างตกอยู่ในชนิดของการย้ายถิ่นแบบเพื่อรักษาสภาพชีวิตเดิม (Conservative Migration) มากกว่าแบบเพื่อแสวงหาสิ่งใหม่ (Innovating Migration)

4. ที่คาดหวังไว้ว่าสตรีย้ายถิ่นในกลุ่มตัวอย่างมีจุดมุ่งหมายที่จะย้ายกลับภูมิลำเนาเดิมนั้นพบว่า มีเป็นจำนวนน้อยของสตรีในกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการย้ายกลับถิ่นเดิม คือ น้อยกว่า 10% ของสตรีในกลุ่มตัวอย่างเท่านั้นที่ตอบว่าอาจย้ายกลับถิ่นเดิม แต่มีเป็นจำนวนมากที่ตอบว่า อาจย้ายต่อไปเพื่อหาที่ทำกินที่จะสบายยิ่งขึ้นกว่าเดิม ฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า หลังจากที่สตรีย้ายถิ่นได้ย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานคร และมีสภาพความเป็นอยู่ดีขึ้นแล้ว ก็มีความต้องการที่จะได้เข้าอยู่ในที่ ๆ สบายเท่าเดิมหรือสบายขึ้นกว่าเดิม และที่ ๆ กล่าวถึงนี้อาจเป็นที่ใดก็ได้ เมื่อนำเอาคำตอบนี้มาพิจารณาร่วมกับคำตอบเกี่ยวกับสิ่งที่คาดหวังจากการย้ายถิ่นซึ่งผู้ตอบส่วนใหญ่ตอบว่า คาดหวังว่าจะได้งานทำ ทำให้เห็นชัดเจนว่า สตรีย้ายถิ่นซึ่งเป็นกลุ่มตัวเองในการวิจัยนี้หากจะทำการย้ายถิ่นต่อไป การย้ายจะตกอยู่ในชนิดการย้ายแบบแสวงหาสิ่งใหม่ (Innovating Migration) เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจมาจากการที่สตรีกลุ่มนี้อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีขึ้น มีความเคยชินต่อสภาพที่ดีขึ้น จึงต้องการความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่าเดิม

อีกประการหนึ่ง เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มสตรีย้ายถิ่นที่ทำงานกับไม่ทำงานแล้วพบว่า กลุ่มสตรีย้ายถิ่นที่ไม่ทำงานมีแนวโน้มที่จะย้ายกลับถิ่นเดิมมากกว่ากลุ่มสตรีย้ายถิ่นที่ทำงาน เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากสตรีย้ายถิ่นที่ไม่ทำงานมีสภาพความเป็นอยู่ต่ำกว่าสตรีกลุ่มที่ทำงาน โดยเฉพาะ

อย่างอื่นในเชิงเศรษฐกิจ และมีความรู้สึกว่าคุณภาพความเป็นอยู่ไม่ดีขึ้น (ดูตารางที่ 1) จึงเป็น
สาเหตุให้สตรีกลุ่มนี้คิดย้ายกลับสู่ถิ่นเดิม

อาจสรุปได้ว่า โดยทั่วไปแล้วสตรีย้ายถิ่นในกลุ่มตัวอย่างไม่มีจุดมุ่งหมายที่ย้ายกลับสู่ถิ่นเดิม
ยกเว้นในกลุ่มสตรีย้ายถิ่นที่ไม่ทำงานเท่านั้นที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นไปได้

5. ที่คาดหวังไว้ว่า การย้ายถิ่นของสตรีในกลุ่มตัวอย่างนี้เป็นลักษณะของการย้ายถิ่นที่
เกิดจากพฤติกรรมกลุ่ม (Mass Migration) กล่าวคือ เป็นการย้ายที่เกิดจากการทำตามพวกพ้อง
หรือกลุ่มของตน ไม่ใช่เป็นการย้ายที่เกิดจากความต้องการของตนเองโดยตรงนั้น ในงานวิจัยนี้พบว่า
ส่วนใหญ่คือธรรมากร ๆ ครั้งหนึ่งของสตรีในกลุ่มตัวอย่างย้ายออกจากถิ่นเดิมเนื่องจากเพื่อติดตามครอบครัว
หรือสามี อันนี้แสดงให้เห็นว่า การย้ายถิ่นของสตรีชนบทไทยเกิดจากพฤติกรรมกลุ่ม คือเป็นการย้าย
เพราะตามครอบครัว เป็นส่วนใหญ่ และผลอันนี้ก็สอดคล้องกับผลการวิจัยอื่น ๆ ทางการศึกษาที่ทำ
ในประเทศไทย เช่น การวิจัยของ International Labor Office (2508) และ
วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ และ เพ็ญพร ธีระสวัสดิ์ (2513) เป็นต้น ซึ่งพบว่า การย้ายถิ่นในเขต
ชนบทของไทยมาจากเหตุผลสำคัญทางด้านครอบครัว เช่น การย้ายถิ่นเพราะการแต่งงาน และการ
ย้ายถิ่นตามญาติ เป็นต้น

จึงพอสรุปได้ว่า การย้ายถิ่นของสตรีในกลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยนี้เป็นลักษณะของการย้าย
ถิ่นที่เกิดจากพฤติกรรมกลุ่มเป็นส่วนใหญ่

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบันปัจจัยทางประชากร อาทิเช่น อัตราการเกิด อัตราการตาย การย้ายถิ่น รวมไปถึงค่านิยมทางประชากร เช่น ขนาดของครอบครัวที่ต้องการ เพศของบุตร และทัศนคติต่อการวางแผนครอบครัว มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอันมาก เชื่อว่า หากสามารถควบคุมปัจจัยทางด้านประชากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งสามารถควบคุมอัตราการเกิดให้ลดต่ำและคงที่ได้แล้ว ก็จะได้ผลดีตามมาหลายประการ อาทิเช่น จะมีอัตราส่วนของผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานสูงขึ้นและอัตราส่วนของผู้ที่ไม่ได้อยู่ในวัยทำงานจะลดน้อยลง ทำให้รัฐสามารถลดภาระทางด้านบริการทางสังคม เช่น การจัดการศึกษา ลงได้มาก ในขณะที่เดียวกันก็สามารถพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากมีกำลังแรงงานมากพอที่จะขยายแรงงานในทุก ๆ ประเภท ในการทำงานที่สามารถควบคุมอัตราการเกิดให้อยู่ในระดับต่ำและคงที่ได้นั้น จำเป็นจะต้องศึกษาถึงปัจจัยที่อาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การเพิ่มลดของอัตราการเกิดอย่างละเอียด ซึ่งพบว่า นอกเหนือไปจากทัศนคติของสตรีในวัยเจริญพันธุ์ที่มีต่อการวางแผนครอบครัวแล้ว ค่านิยมทางประชากรของสตรีในวัยเจริญพันธุ์กลุ่มต่าง ๆ เช่น สตรีชนบท และสตรีในเมืองก็จะมีผลต่อการเพิ่มลดของอัตราการเกิดเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสตรีในวัยเจริญพันธุ์ในเขตชนบทซึ่งมักจะมีความต้องการครอบครัวขนาดใหญ่ เพราะฉะนั้น สตรีกลุ่มนี้จึงนิยมมีบุตรหลายคนและมักไม่ยอมรับการวางแผนครอบครัว และหากเหตุการณ์ยังเป็นเช่นนี้เรื่อยไป ความหวังที่จะมีอัตราการเกิดของประชากรลดต่ำและคงที่ก็คงจะเกิดขึ้นไม่ได้ ทางแก้หนึ่งซึ่งอาจจะทำได้ ก็โดยการศึกษาปัจจัยที่อาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนค่านิยมทางประชากรของสตรีชนบท ซึ่งพบว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจอาจมีส่วนเกี่ยวข้องมากที่สุด กล่าวคือ มีความเชื่อว่า การเปลี่ยนแปลงสภาพทางเศรษฐกิจ เช่น การมีรายได้สูงขึ้น และมีสภาพความเป็นอยู่ดีขึ้น ทำให้สตรีเปลี่ยนค่านิยมทางประชากร ซึ่งความเชื่อนี้ได้รับการสนับสนุนโดยผลการวิจัยที่ได้ทำในหลายแห่ง เพราะฉะนั้นในกรณีของประเทศไทย ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจนั้นน่าจะได้รับการทดสอบว่าจะมีผลหรือไม่ โดยทำการทดสอบกับสตรีชนบทไทยที่ย้ายถิ่น เพื่อดูว่าการที่สตรีกลุ่มนี้มีรายได้สูงขึ้นและมีสภาพความเป็นอยู่ดีขึ้น สตรีกลุ่มนี้จะเปลี่ยนค่านิยมทางประชากรหรือไม่

วัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยนี้มีดังกล่าวข้างต้น คือ เพื่อทดสอบดูว่า การที่สตรีที่ย้ายถิ่นมีสภาพทางเศรษฐกิจดีขึ้นกว่าเดิมและมีสภาพความเป็นอยู่ดีขึ้นกว่าเดิม จะเปลี่ยนค่านิยมทางประชากรหรือไม่ นอกจากนี้แล้วยังศึกษาลักษณะการย้ายถิ่นของสตรีกลุ่มนี้ รวมไปถึงรูปแบบของการย้ายกลับสู่ถิ่นเดิม และลักษณะของการย้ายถิ่นที่เกิดจากพฤติกรรมกลุ่มด้วย

กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยนี้ ได้แก่ สตรีที่ย้ายถิ่นจำนวน 135 คน แบ่งเป็นสตรีทำงาน 72 คน และสตรีไม่ได้ทำงาน 63 คน สตรีในกลุ่มตัวอย่างนี้เป็นผู้ย้ายถิ่นจากเขตต่าง ๆ ของประเทศ และได้อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานครเกินหนึ่งปี ในเวลาที่ทำงานวิจัยนี้ ทั้งหมดได้อาศัยอยู่ในชุมชนแออัดคลองเตย

สตรีทั้งหมดในกลุ่มตัวอย่างได้รับการสัมภาษณ์เกี่ยวกับค่านิยมทางประชากร ผู้สัมภาษณ์ได้ใช้แบบสัมภาษณ์ค่านิยมทางประชากร ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหา 3 ตอนคือ เนื้อหาทางด้านค่านิยมเกี่ยวกับขนาดของครอบครัว เพศของบุตร และเนื้อหาทางด้านการวางแผนครอบครัว ได้แก่ การทำหมัน

การวิเคราะห์ผลได้ทำโดยการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากสตรีในกลุ่มตัวอย่างที่ทำงานและไม่ได้ทำงาน ได้พบผลว่า ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุของการย้ายถิ่นนั้น สตรีทั้งสองกลุ่มได้ตอบว่า สาเหตุทางเศรษฐกิจเป็นตัวผลักดันให้ย้ายออกจากถิ่นเดิม รวมทั้งการย้ายออกเพื่อติดตามครอบครัวทางด้านความรู้สึกเกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่นั้น กลุ่มทำงานมีแนวโน้มที่จะพอใจในสภาพแวดล้อม โดยเฉพาะความเป็นอยู่ในกรุงเทพมหานครมากกว่ากลุ่มไม่ทำงาน ทางด้านความต้องการกลับสู่ถิ่นฐานเดิมนั้นกลุ่มไม่ทำงานมีแนวโน้มที่จะกลับสูงกว่ ทางด้านการวางแผนครอบครัว ได้แก่ การทำหมันนั้น สตรีเป็นจำนวนมากทั้งสองกลุ่มยังไม่ทำหมัน เนื่องจากยังไม่แน่ใจเรื่องจำนวนบุตร รวมทั้งยังไม่แน่ใจถึงผลได้ผลเสียของการทำหมันด้วย จึงยังไม่ตัดสินใจทำหมัน

พบผลโดยสรุปว่า สตรีในกลุ่มตัวอย่างทั้งที่ทำงานและไม่ทำงานมีค่านิยมทางประชากรคล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ส่วนใหญ่ต้องการครอบครัวขนาดเล็ก มีบุตรโดยเฉลี่ย 2 - 3 คน และส่วนใหญ่ของทั้งสองกลุ่มรู้เรื่องการวางแผนครอบครัวอย่างดี โดยทราบจากโรงพยาบาลหรือศูนย์อนามัยหรือจากสื่อมวลชน เช่น วิทยุ หนังสือพิมพ์ สำหรับเพศของบุตรนั้นไม่มีความสำคัญ คือ จะเป็นเพศใดก็ได้

ทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างระดับความเป็นอยู่กับค่านิยมทางประชากรนั้นพบแนวโน้มว่าระดับความเป็นอยู่ โดยเฉพาะทาง เศรษฐกิจมีผลทำให้สตรีในกลุ่มตัวอย่างพยายามลดขนาดครอบครัวของตนให้อยู่ในขนาดพอดี ได้แก่ การพยายามให้มีบุตรน้อยคนเพื่อให้เหมาะสมกับระดับ เศรษฐกิจที่ค่อนข้างต่ำ เมื่อมีบุตรขนาดที่ต้องการแล้วก็พยายามไม่ให้มีเพิ่มขึ้น นอกจากนี้แล้วสตรีกลุ่มนี้ยังลดความสำคัญของเพศของบุตรลงไป เห็นว่ามีบุตรเพศใดก็ได้ นอกเหนือจากนี้ยังมีการยอมรับการวางแผนครอบครัว ซึ่งได้แก่การคุมกำเนิดมากขึ้น

ทางด้านลักษณะของการย้ายถิ่นของสตรีในกลุ่มตัวอย่างนี้ พบว่า สตรีกลุ่มตัวอย่างได้ย้ายถิ่นในลักษณะเพื่อรักษาสภาพชีวิตเดิม (Conservative Migration) โดยมีปัจจัยผลึกทางด้านเศรษฐกิจของถิ่นเดิม เช่น ความแห้งแล้ง การไม่มีงานทำ การมีรายได้น้อย เป็นตัวผลักดันที่สำคัญให้ย้ายออก

ทางด้านการย้ายถิ่นสู่ถิ่นเดิมนั้น พบว่ามีเป็นจำนวนน้อยของสตรีกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการย้ายกลับถิ่นเดิม อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบสตรีย้ายถิ่นที่ทำงานและไม่ทำงานแล้วพบว่า สตรีย้ายถิ่นที่ไม่ทำงานมีแนวโน้มที่จะย้ายกลับถิ่นเดิมมากกว่าสตรีย้ายถิ่นที่ทำงาน ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากการมีความรู้ดีกว่ามีสภาพทางเศรษฐกิจไม่ได้ไปกว่าถิ่นเดิม จึงอยากย้ายกลับ

ทางด้านลักษณะการย้ายถิ่นที่เกิดจากพฤติกรรมกลุ่ม (Mass Migration) นั้นพบว่า สตรีในกลุ่มตัวอย่างย้ายถิ่นเนื่องมาจากสาเหตุสำคัญอันหนึ่งคือ เพื่อย้ายตามครอบครัวหรือญาติพี่น้องซึ่งนับว่าเป็นการย้ายเพื่อทำตามกลุ่มของตนเอง ในสตรีกลุ่มตัวอย่างนี้จำนวนผู้ตอบว่าตนเองย้ายถิ่นเนื่องจากเพื่อติดตามครอบครัวหรือญาติพี่น้องมีอยู่จำนวนมาก

ข้อ เสนอแนะ

ผลการวิจัยนี้ได้แสดงให้เห็นถึงรูปแบบของการย้ายถิ่นของสตรีชนบทไทย ตลอดจนแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางประชากร เช่น ขนาดของบุตร เพศของบุตร และการวางแผนครอบครัว เป็นต้น จากงานวิจัยนี้พบว่า การมีรายได้น้อย ทำให้มีสภาพความเป็นอยู่ดีขึ้น จะทำให้ผู้ย้ายต้องการอยู่ในถิ่นที่ย้ายเข้ามาต่อไป ความคิดที่จะย้ายถิ่นต่อไป

หรือย้ายกลับถิ่นฐานเดิมมีน้อย ในงานวิจัยนี้ไม่พบโดยตรงว่าสภาพทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้นจะช่วยให้สตรีที่ย้ายถิ่นต้องการมีบุตรน้อยลง เพียงแต่พบแนวโน้มว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจจะทำให้สตรีย้ายถิ่นพยายามลดขนาดครอบครัวของตนให้เหมาะสมกับสภาพทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไปในที่นั้น นอกจากนี้พบว่าสตรีที่ย้ายมาที่นี่มีแนวโน้มที่จะนิยมครอบครัวขนาดเล็กอยู่แล้ว และยังยอมรับการวางแผนครอบครัวด้วย ประการหลังนี้อาจมีสาเหตุมาจากการที่สตรีกลุ่มนี้ได้ย้ายเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานครเป็นเวลานานประมาณ 6 - 11 ปี จนสามารถดูดซึมค่านิยมต่าง ๆ ของเมืองไปหมดแล้ว รวมทั้งค่านิยมทางประชากรด้วย การที่มองไม่เห็นชัดในความสัมพันธ์ระหว่างการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจกับค่านิยมทางประชากรในงานวิจัยนี้อาจมีสาเหตุมาจากระดับเศรษฐกิจของสตรีในกลุ่มตัวอย่างนี้ก่อนย้ายถิ่นและหลังย้ายถิ่นไม่ได้มีแตกต่างกันมากนัก เป็นผลให้เกิดความแตกต่างอย่างมากของความ เป็นอยู่ก่อนและหลังการย้ายถิ่น

ฉะนั้นจึงมีข้อเสนอแนะว่าควรมีการวิจัยในเรื่องนี้ในครั้งต่อไป โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีสภาพความเป็นอยู่ค่อนข้างแตกต่างกันระหว่างก่อนและหลังการย้ายถิ่น อีกประการหนึ่งควรทำการศึกษาถึงผลของการเปลี่ยนสภาพทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการเปลี่ยนค่านิยมทางประชากร ในระยะเวลาสั้นกว่าที่ทำในครั้งนี้ กล่าวคือ ควรทำภายในระยะเวลาปีหนึ่งหรือสองปีหลังจากที่มีการย้ายถิ่นแล้ว ซึ่งอันนี้จะสามารถทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจที่มีต่อการเปลี่ยนค่านิยมทางประชากรชัดเจนขึ้น

สำหรับการใช้ประโยชน์ของผลงานวิจัยนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือเพื่อลดอัตราการเพิ่มประชากร โดยเฉพาะอัตราการเกิดนั้น มีข้อเสนอแนะว่า ควรมีการเผยแพร่ด้านการวางแผนครอบครัว เช่น การคุมกำเนิด และการทำหมันให้แก่สตรีชนบทและสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาในกรุงเทพมหานครและอาศัยอยู่ในเขตต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานครให้มากยิ่งขึ้น และควรเน้นหนักทางการเผยแพร่ด้านการคุมกำเนิดถาวรซึ่งได้แก่ การทำหมันให้มากที่สุด การเผยแพร่นี้ควรเป็นในรูปของการชี้ให้เห็นถึงผลดีของการทำหมัน และความปลอดภัยของการทำหมันด้วย รวมทั้งการคัดบริการซึ่งอาจเป็นบริการการทำหมันที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายให้แก่สตรีด้วย หากสตรีกลุ่มต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีที่ย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ในกรุงเทพมหานครซึ่งมีเป็นจำนวนมาก ยอมรับการทำหมันแล้ว ก็คงช่วยในด้าน การลดอัตราการเกิดของประชากรได้มาก

เนื่องจากพบว่า สตรีที่ย้ายถิ่นเมื่อมีความเป็นอยู่ดีขึ้นแล้ว มักไม่ต้องการย้ายกลับถิ่นเดิม แต่หากความเป็นอยู่ไม่ดีขึ้นก็มักนึกถึงการย้ายกลับภูมิลำเนาเดิม จึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรหาทางส่งเสริมให้สตรีในเขตชนบทมีรายได้ หรือควรมีการส่งเสริมให้สตรีในชนบทได้มีงานทำ หากเป็นเช่นนี้แล้ว การมีงานทำในชนบทจะดึงดูดสตรีที่ย้ายออกมาแล้วกลับสู่ถิ่นเดิม และในขณะเดียวกันก็จะป้องกันไม่ให้สตรีในเขตชนบทย้ายออกด้วย จากการที่ได้พบว่า ปัจจัยผลยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้ประชากรไทยโดยเฉพาะประชากรในเขตชนบทย้ายถิ่นออกซึ่งก็ได้พบในงานวิจัยนี้ จึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรได้มีการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ในเขตชนบทให้ดีขึ้น ทั้งสภาพทางเศรษฐกิจและสภาพแวดล้อมอื่น ๆ เช่น ระบบการคมนาคม และความสะอาดกลบภัยทางด้านสาธารณสุข เป็นต้น หากเป็นได้เช่นนี้แล้ว ก็จะช่วยลดจำนวนผู้ย้ายถิ่นออกจากเขตชนบทได้มาก อนึ่ง เนื่องจากได้พบจากงานวิจัยนี้และในงานวิจัยอื่น ๆ ว่าประชากรไทยจะย้ายถิ่นในภาคเดียวกันมากกว่าต่างภาค จึงมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า การปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ในเขตชนบทนั้น ควรได้มีการวางนโยบายการปรับปรุงเขตชนบทของแต่ละภาคมากกว่าการมีนโยบายการปรับปรุงเขตชนบททั่วประเทศเป็นส่วนรวม เนื่องจากแต่ละภาคมีระดับความเจริญไม่เท่ากันและยังมีอัตราการย้ายถิ่นของแต่ละภาคไม่เท่ากันด้วย

จากการพบว่าการมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทำให้เกิดการตื่นตัวทางด้านประชากร มีผลทำให้สตรีพยายามลดขนาดของครอบครัวให้เหมาะสมกับภาวะทางเศรษฐกิจของตน เช่น พยายามมีบุตรน้อยคน ยอมรับการวางแผนครอบครัว และยังยอมรับในเรื่องเพศของบุตรมากขึ้น จึงมีข้อเสนอแนะว่า ควรหาทางให้สตรีที่มีรายได้ต่ำ จะเป็นสตรีในเขตชนบทหรือสตรีที่มีรายได้ต่ำที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองก็ตาม มีงานทำและได้มีรายได้เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สตรีเหล่านี้ได้มีการตื่นตัวในเรื่องสภาพความเป็นอยู่และในเรื่องขนาดของครอบครัวด้วย อย่างไรก็ตาม การที่จะให้ได้ผลดีที่สุดในเรื่องนี้นั้น นอกจากการหาทางให้สตรีที่มีรายได้ต่ำได้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นแล้ว ยังต้องมีการเผยแพร่ด้านการวางแผนครอบครัวควบคู่กันไปด้วย

บรรณานุกรม

นางลักขณ์ จันทนาคคม ภาวะการเจริญพันธุ์ในประเทศไทย ปรินญาณินทร์ ปรินญาโท
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2515

พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ และสุวิวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ สรุปผลการวิจัยของโครงการวิจัยต่อเนื่อง
ระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรไทย เอกสารวิจัย
หมายเลข 12 สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2517

เพ็ญพร ธีระสวัสดิ์ ปัจจัยอันเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นของประชากรในชนบทของประเทศไทย
ปรินญาณินทร์ ปรินญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2513

เฟรด อาร์โนลด์ และสุปาณี บุญประเทือง การย้ายถิ่น : รายงานเชิงวิเคราะห์
ฉบับที่ 2 สัมมนาประชากรและเคหะ 2513 2519

แรงงาน กรม การศึกษาข้อเท็จจริง เรื่องการอพยพพลเมืองไปในประเทศไทย เอกสารทางวิชาการ
หมายเลข 7 2508

วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ ลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจของผู้ที่ย้ายถิ่น สถาบันวิจัย
แลตเดนฟอร์ด 2511

วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ และ เพ็ญพร ธีระสวัสดิ์ โครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับ
การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และประชากรในประเทศไทย เอกสารวิจัย
หมายเลข 6 สถาบันประชากรศาสตร์ 2513

สมาคมนักประชากรไทย การเปลี่ยนแปลงประชากรกับการพัฒนาการ เกษตรและอุตสาหกรรม
ในประเทศไทย เอกสารการสัมมนาทางวิชาการ พศุคจิกายน 2525

สุรพันธ์ เพ็ชรภา การเปรียบเทียบภาวะเจริญพันธุ์ของสตรีที่เคยย้ายถิ่น และไม่เคยย้าย
ถิ่นในเขตเมืองของประเทศไทย ปรินญาณินทร์ปรินญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521

สุรศักดิ์ ศิริพิบูลย์สินธ์ ความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่นกับการกระจายประชากรในภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2503 - 2513 ปรินญาณินทร์
ปรินญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2521

สถิติแห่งชาติ สำนักงาน สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2521 2523

ผู้ชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ การย้ายถิ่นของประเทศไทย วารสารประชากรศึกษา 3 (กันยายน-
ตุลาคม 2519) : 4 - 10

Banks, J.A. & Banks, O. Prosperity and parenthood : a study of family planning among the victorian middle classes. London : Routledge & Kegan Paul, 1964.

Fairchild, H. Immigration : a world movement and its american significance. New York : Macmillan, 1925.

Freedman, R., Goldberg, D. & Stesinger, D. Current fertility expectations of married couples in the united states. Population Index, 1963, 29 : 380 - 385.

Germani, G. Inquiry into the social effects of urbanization in a working class sector of greater buenos aires. Urbanization in latin america. New York : International Documents Service, 1961.

Goldstein, S. Interelation between migration and fertility in population redistribution in Thailand. Research Report No. 5, Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, 1971.

International Labor Office. Report to the government of Thailand on internal migration. Geneva, 1965

Kanitkar, T. & Rele, J.R. Residence background and fertility in greater bombay. Population Studies, 1974, 28 : 300 - 301.

Kiser, C. Differential birth rates (fertility) In Population Problem, Warren Thompson(ed.). Bombay : McGraw-Hill, 1967.

Manisco, J. Fertility of white migrant woman, u.s. 1960 : a stream analysis. Rural Sociology, 1968, 33: 275-278.

Meinkoth, M. Migration in Thailand with particular reference to the northeast. Economics and Business Bulletin. 1962.

Myers, G. Migration and fertility in puerto rico. Population Studies, 1966, 20: 91-93.

Paydarfar, A. Differential life-styles between migrants and nonmigrants : a case study of the City of shiraz, iran. Demography, 1974, 11 : 512 - 513.

Petersen, W. Planned migration : the social determinants of the dutch - canadian movement. Berkeley : University of California Press, 1955.

- Petersen, W. Population. New York : Macmillan, 1975 .
- Stouffer, S. Intervening opportunities : a theory relating mobility and distance. American Sociological Review, 1940, 5: 845 - 867.
- Stouffer, S. & Zipf, G. Intervening opportunities and competing migrants. Journal of Regional Science, 1960, 2: 1-26 .
- Ueda, M. Internal migration affecting age composition and fertility with reference to japan. Paper presented at the World Population Conference 1965 : Migration, Urbanization, Economic Development, 1967.

ภาคผนวก

แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเกี่ยวกับค่านิยมทางประชากร

(กรุณาสอบถามรายละเอียดให้ได้ครบตามที่วางไว้ในแต่ละข้อคำถาม)

1. ชื่อ..... 2. อายุ.....ปี 3. เกิดที่จังหวัด.....
4. ย้ายมาอยู่ที่กรุงเทพฯเมื่อปี พ.ศ..... 5. รวมระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ
ทั้งหมด....ปี.....เดือน (โดยประมาณ)
6. อาชีพที่ทำอยู่ก่อนอพยพมาอยู่กรุงเทพฯ คือรายได้.....
7. เหตุผลที่อพยพออกจากถิ่นกำเนิดหรือที่อยู่อาศัยเดิม (เรียงลำดับตามความสำคัญของเหตุผล)
 1.
 2.
 3.
 4.
 5.
8. อาชีพที่ทำอยู่ในปัจจุบันคือ.....รายได้.....
9. เหตุผลเกี่ยวกับค่านิยมในการย้ายถิ่น :
 - ก. ท่านคิดจะอาศัยอยู่ในกรุงเทพฯ เป็นการถาวรหรือเป็นการชั่วคราว
โปรดตอบ.....
และกรุณาให้เหตุผลว่าทำไม.....
 - ข. หากท่านคิดจะย้ายถิ่นที่อยู่อีกท่านจะเลือกไปอยู่จังหวัดไหน.....
และเหตุผลในการเลือกคือ.....
 - ค. โปรดบอกความคาดหวังในการย้ายถิ่นที่อยู่ของท่าน :
 1. เวลาเช่นเมื่อไร.....
 2. ถิ่นที่จะไปอยู่.....
 3. สิ่งที่คาดหวังว่าจะได้จากกาการย้ายถิ่น.....

10. เมื่อเปรียบเทียบชีวิตความเป็นอยู่ของท่านเมื่อครั้งอยู่ที่ถิ่นเดิมกับอยู่ที่กรุงเทพฯ นี้ ท่านคิดว่า มีความแตกต่างกันไหม

ต่าง ไม่แตกต่าง

เหตุผล.....
.....

11. ท่านชอบที่ไหนมากกว่ากันหรือคิดว่าที่ไหนดีกว่ากัน.....

เหตุผล.....
.....

12. เมื่อก่อนอพยพมาอยู่กรุงเทพฯ ท่านมีบุตรอยู่แล้ว.....คน หรือตั้งใจไว้ว่าจะมีบุตร

เพียง.....คน เหตุผล.....
.....

13. แต่เมื่ออพยพมาอยู่กรุงเทพฯ แล้วจนถึงบัดนี้ ท่านมีบุตรขึ้นอีกหรือไม่

เพิ่ม ไม่เพิ่ม

ถ้าเพิ่ม ๆ ขึ้น.....คน รวมเป็นทั้งหมด.....คน และจำนวนบุตรที่ท่านมีอยู่ใน บัดนี้ท่านพอใจหรือไม่

พอใจ ไม่พอใจ

เหตุผล.....
.....

14. ก่อนอพยพมาอยู่กรุงเทพฯ ท่านตั้งใจไว้ว่าจะมีบุตรเป็นชาย.....คน, หญิง.....คน

เหตุผล.....
.....

15. เพศของบุตรที่ท่านมีอยู่ในบัดนี้ คือ เป็นชาย.....คน, หญิง.....คน ท่านพอใจแล้ว หรือไม่

พอใจ ไม่พอใจ

เหตุผล.....

การที่ท่านมีจำนวนบุตรและเพศของบุตรไม่ตรงกับที่ได้ตั้งใจไว้แต่ก่อนอพยพมาอยู่กรุงเทพฯ นั้น
มีสาเหตุเนื่องมาจาก

16. แหล่งที่ท่านจะได้รับข่าวหรือเรื่องราวเกี่ยวกับการคุมกำเนิด หรือการวางแผนครอบครัว
ได้แก่.....

17. ท่านได้รับฟังเกี่ยวกับการคุมกำเนิดหรือการวางแผนครอบครัวมานานเท่าไรแล้ว
.....ปี (โดยประมาณ)

18. ลำไส้ของท่านมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการมีบุตร เช่น จำนวนบุตรและเพศของบุตร ตรงกับความคิด
ของท่านไหม

ตรง

ไม่ตรง

โปรดอธิบายรายละเอียดและให้เหตุผลว่าทำไมลำไส้จึงมีความคิดเช่นนั้น.....

19. ปัจจุบันมีรายได้ทั้งหมดของครอบครัวของท่านประมาณเดือนละ.....บาท รายได้นี้ท่านคิดว่า
ครอบครัวของท่านควรจะมีบุตร.....คน ซึ่งจะเหมาะสมที่สุด และหากครอบครัวของท่านมีรายได้
เพิ่มขึ้น ท่านคิดว่าควรจะมีบุตรเพิ่มขึ้นไหม เป็นอย่างไร กรุณาให้เหตุผล.....

<p>20. ประวัติการวางแผนครอบครัว</p>	
<p>ก. <u>สำหรับผู้ที่ทำหมันแล้ว</u></p> <p>ตนเอง : เมื่อไร.....</p> <p>.....</p> <p>เหตุผล.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>สามี : เมื่อไร.....</p> <p>.....</p> <p>เหตุผล.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>	<p>ข. <u>สำหรับผู้ที่ยังไม่ได้ทำหมัน</u></p> <p>ตนเอง : เพราะเหตุใดจึงยังไม่ทำหมัน.....</p> <p>.....</p> <p>คิดว่าจะทำเมื่อไร.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>สามี : ☐ ทำหมันแล้ว ☐ ยังไม่ทำหมัน</p> <p>เหตุผล.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>